

Hur yngre barn initierar och skapar sociala relationer med andra

- En kvalitativ studie om yngre barns kamratinteraktion på förskolan.

Namn: Amanda Järvinen & Anneli Andersson
Program: Förskolläraryrket

Uppsats/Examensarbete: 15hp
Kurs: LÖXA2G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2023
Handledare: Magnus Karlsson
Examinator: Rauni Karlsson

Nyckelord: Förskola, Yngre barn, Lek, Lärande, Sociala relationer, Strategier

Abstract

Syftet med denna studie är att undersöka och få kunskap om hur yngre barn ingår i sociala relationer med varandra. Studien syftar även till att studera vilka kommunikativa resurser barn använder i leksituationer när de skapar relationer med varandra. Studien tar sin teoretiska utgångspunkt i ett sociokulturellt och interaktionistiskt perspektiv på hur socialt liv skapas genom handlingar i situerade aktiviteter. Genom analys av ett antal videoobservationer av leksituationer på en yngrebarnsavdelning visar resultatet på olika kommunikativa strategier yngre barn använder när de försöker ingå i sociala relationer med andra barn. En av det mest förekommande teman som framkommer i resultatet handlar om hur barn, genom att iaktta varandras kroppsliga och verbala handlingar, sedan imiterar andras handlingar för att på så sätt skapa delaktighet i en situation och visa samhörighet i leken. Det knyter an till tidigare forskning bland yngre barn som att barn använder en rad av olika tillträdesstrategier, där en av det mest förekommande strategierna är ”iakttagande strategi” eller ”variant av pågående lek” (Corsaro, 1979) vilket kan jämföras med imitation. Studien visar på andra multimodala resurser som användning av kroppsspråk, gester och ljud för att fånga andra barns uppmärksamhet men även för att visa en samhörighet i det sociala samspelet. En inbjudan till samspel kan också avfärdas om den handlingen tolkas som inkräktande på ens personliga territorium. Genom användning av olika strategier skapar sig barnen tillträde till leken eller kan starta socialt samspel med kamrater vilket oftast sker på ett effektivt sätt. Utifrån vår studie visar det även på att objekt kan användas i sociala relationer som en strategi för att bjuda in till sociala relationer eller som ett sätt för att bli delaktig i leksituationer. Avslutningsvis visar vår studie på att yngre barn besitter en rad olika sociala kompetenser som används i leksituationer för att skapa delaktighet. Det handlar om både ickeverbal och verbal kommunikation som visar på hur relationerna mellan barnen skapas och utvecklas. Som förskollärare kan därför studien bidra med att uppmärksamma yngre barns strategier sociala relationer eftersom dessa ofta osynliggörs i verksamheten.

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till den förskolan vi har fått möjlighet att följa. Tack till de pedagoger och barn som deltagit i vår studie. Tack för att vi har fått möjligheten att observera i er verksamhet och studera hur yngre barn använder sociala relationer i den fria leken. Även ett stort tack till er vårdnadshavare som har gett oss tillåtelsen att låta era barn delta i denna studie. Tack vare er alla har vi kunnat genomföra denna studie och fått en överblick kring vilken otrolig kompetens yngre barn besitter.

Vi vill även tacka vår handledare Magnus Karlsson för en otrolig stöttning och feedback under hela vår uppsatsprocess, från idé till färdig produkt. Du har varit en klippa i alla väder, med nytänkande idéer, förslag på förbättring och en trygghet.

Sist men absolut inte minst vill vi tacka alla nära och kära som har stöttat oss i vår process och som alltid har funnits med peppande ord vid vår sida. Tack för ert tålamod och för er förståelse under denna period!

Göteborg, Maj 2023

Anneli Andersson & Amanda Järvinen

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Syfte och frågeställning.....	4
2.1	Syfte.....	4
2.2	Frågeställning.....	4
3	Tidigare forskning.....	5
3.1	Databassökning	5
3.2	Barns lek	5
3.3	Barns kamratrelationer och kommunikation i lek	5
3.4	Barns kommunikativa strategier för att ingå i lek och sociala relationer med andra	7
3.5	Sammanfattning av tidigare forskning	10
4	Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp	12
4.1	Funktionen av teori.....	12
4.2	Sociokulturellt och interaktionistiskt perspektiv	12
4.3	Studiens centrala begrepp.....	13
4.3.1	Redskapsanvändning (artefakt)	13
4.3.2	Tal och kropp (i en materiell omgivning) som social handling	14
4.3.3	Intersubjektivitet	14
5	Metod och genomförande	15
5.1	Presentation av metod	15
5.2	Kontakt med förskola, avgränsning och urval.....	15
5.3	Videoobservation	16
5.4	Beskrivning av vald analysmodell och transkription	16
5.5	Studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	17
5.6	Etiska överväganden	17
6	Resultat och analys.....	19
6.1	Tema 1: Att kopiera varandra för att skapa gemensam lek och sociala relationer	19
6.1.1	”Dock-leken”	19
6.1.2	”Bil-leken”	21
6.2	Tema 2: Att använda ickeverbal kommunikation för att starta en lek	24
6.3	Tema 3: Att misslyckas med att skapa samspel: Att fråga om hjälp genom kroppslig beröring	26

6.4	Sammanfattning av resultat och analys.....	27
7	Slutdiskussion	28
7.1	Resultatdiskussion	28
7.1.1	Hur gör yngre barn när de ingår i sociala relationer med varandra?.....	28
7.1.2	Vilka kommunikativa resurser använder barn i dessa situationer?.....	30
7.2	Studiens resultat i relation till förskollärares yrkesprofession och uppdrag ...	30
7.3	Metoddiskussion	31
7.4	Förslag på vidare forskning.....	31
8	Referenslista.....	33
9	Bilagor	36
9.1	Bilaga 1- Informationsbrev	36
9.2	Bilaga 2- Samtyckesblankett.....	37

1 Inledning

Förskolan är en social arena där barn får möjlighet att bygga sociala relationer och ingå i en gemenskap med andra (Läroplan för förskolan, 2018). Inom forskning och i arbetet med barn framhävs vikten av att se yngre barn som socialt kompetenta. Exempelvis kan yngre barns sociala kompetenser synliggöras genom de handlingsstrategier barn använder när de socialiserar och bygger samspel med andra, ofta gå oss vuxna förbi (se Gunnarsdottir & Bateman, 2022). Genom att detaljstudera hur yngre barn handlar i sociala situationer kan vi få en bredare syn på hur barn gör när de skapar relationer på förskolan. I lpfö18 (2018) framhävs det att förskolan ska vara en likvärdig utbildning. Likväl som verksamheten ska sträva efter att se varje barns behov ska förskolan ses som en social arena där omsorg och lärande hör tätt samman, vilket också kommer till uttryck i barns samspel och skapande av egna kamratkulturer (Corsaro, 1979; Engdahl, 2011). Idag finns det mycket forskning kring barns lek och lärande medan forskning om yngre barns skapande av relationer och kontakt är desto mindre. Med hänsyn till detta tycker vi därför att yngre barns skapande av sociala relationer och kommunikativa strategier är något viktigt att belysa. Vi vill se de yngre barnens kompetens genom att försöka ta ett barnperspektiv på hur de gör för att ingå i relationer med varandra. Att erhålla sådan kunskap som förskollärare kan i förlängningen bidra till att öppna upp för en diskussion kring hur vi som framtida förskollärare ska kunna stötta barnen i deras utveckling. I tidigare forskning av bland annat Jonsdottir (2007) lyfts det även fram att barn får möjlighet att utvecklas i leken genom att samspela med varandra. Genom användning av både verbal och ickeverbal kommunikation får yngre barn skapa sig strategier för att kunna delta i lek och skapa sociala relationer. Med hjälp av kroppsspråk och miner kan yngre barn signalera deras intentioner med andra barn där de tillsammans får möjligheten att utveckla sina sociala kompetenser. Samtidigt poängteras det att barn, i leken, får samspela på mer jämlika villkor än när barn samspelar med vuxna (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007). Vårt syfte med denna studie är således att undersöka och få kunskap om hur yngre barn ingår i sociala relationer med varandra samt att studera vilka kommunikativa resurser barn använder i olika leksituationer. För att besvara vårt syfte kommer vi att utgå från våra frågeställningar (1) Hur gör yngre barn när de ingår i sociala relationer med varandra? Och (2) Vilka kommunikativa resurser använder barn i dessa situationer?

Studiens betydelse knyter an till det som lyfts i Skollagen av att förskolan ska vara en arena där barnen får skapa sociala relationer och ingå i en tillhörighet. I Skollagen (SFS 2010:800) 8 kap. 2§ står det att "Förskolan ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap...". Detta medför att arbetslaget måste ge rätt förutsättningar för barnen där leken ska vara en central del i verksamheten för att gynna de sociala relationerna. Det är viktigt att barnen får rätt förutsättningar för lek och utveckling eftersom sociala relationer kommer att användas hela livet ut. Utifrån denna bakgrund kommer vi i denna studie därför undersöka mer i detalj hur sociala relationer inleds och byggs upp i leken samt vilka olika strategier yngre barn (1-3 år) använder i det kommunikativa arbete.

2 Syfte och frågeställning

2.1 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka och få kunskap om hur yngre barn ingår i sociala relationer med varandra. Studien syftar även till att studera vilka kommunikativa resurser barn använder i olika leksituationer.

2.2 Frågeställning

För att kunna besvara ovanstående syfte kommer vi att utgå från följande frågeställningar:

- Hur gör yngre barn när de ingår i sociala relationer med varandra?
- Vilka kommunikativa resurser använder barn i dessa situationer?

3 Tidigare forskning

Det finns mycket forskning kring barns lek och lärande medan forskning om yngre barns skapande av relationer och kontakt är desto mindre. I detta avsnitt av tidigare forskning kommer vi att presentera forskning kring både yngre och äldre barns sätt att skapa relationer. Vi kommer även att belysa forskning som tar upp barns strategier för att delta i sociala relationer men där vi i huvudsak kommer att fokusera på de yngre barnen.

3.1 Databassökning

I databassökningen har vi utgått från centrala begrepp inom vårt område. Vi har valt att använda oss av sökdatabaser som: Swepub, Supersök, Google Scholar och Libris.

3.2 Barns lek

I en studie har Pálmadóttir och Johansson (2015) undersökt barns uppfattning av den fria leken. Syftet med studien är att undersöka barns fria lek och barnens uppfattning om vad som är meningsfullt med leken. I studien genomfördes videoobservationer och fältanteckningar med totalt 46 barn som deltog. Forskarna använde en fenomenologisk ansats med fokus på barns interaktioner och handlingar. Resultatet visar att barnen anser att den fria leken är gynnsam och meningsfullt för dem. En viktig del i leken, som forskarna tar upp, handlar om empatiska förmågan där barnen ständigt behöver se ur andras perspektiv. Samtidigt drog forskarna slutsatsen att ett barns position i relationerna påverkar barns möjlighet till inkludering respektive exkludering. Det blev alltså en fråga om vilken typ av makt barnen hade i förhållande till relationerna. Även olika leksaker hade en stor betydelse för leken eftersom föremålen kan användas som en strategi för att skapa lektillfälle med andra barn. Detta genom att till exempel ge ett annat barn en leksak för att på så sätt bjuda in till lek. Avslutningsvis förklarar Pálmadóttir och Johansson (2015) att barns blickar används för att visa en tillhörighet eller ömsesidighet i leken. Genom att ge varandra blickar kan barnen läsa av vad den andra har för intentioner.

3.3 Barns kamratrelationer och kommunikation i lek

I en svensk studie undersökte Jonsdóttir (2007) sociala relationer och kamratrelationer i förskolan. Jonsdóttir (2007) genomförde en kvantitativ kartläggning genom användning av en sociometrisk metod för att kartlägga barns "kamratrelationer" och för att undersöka dimensioner av barns vänskapsrelationer som "samhörighet, tillhörighet, vänskap och utanförskap". Syftet med studien är att skapa en förståelse om förskolans miljö är gynnsamt för barns möjlighet att skapa sociala relationer. I studien ingick totalt 353 barn på olika förskolor. I resultatet framgår det att 313 barn upplevde att de har en tillhörighet på sin avdelning. Jonsdóttir (2007) poängterar att en möjlig påverkande faktor på resultatet handlar om barnens sociala egenskaper, sociala färdigheter och personalens förhållningssätt. Samtidigt poängterar forskaren att barn, genom sociala samhörigheter, får möjlighet till utveckling. Där lyfts aspekter, inom social samhörighet, som att finna strategier för att delta i lek som gynnsamma aspekter för att utvecklas. Slutsatserna som hon lyfter av den sociometriska studien är att majoriteten av barnen på valda förskolor tillhör en samhörighet med andra. Dock finns det fortfarande en minoritet av barn som inte tillhör en social samhörighet och därmed behöver pedagoger få det synliggjort för att kunna stötta barnen (Jonsdóttir, 2007).

Engdahl (2007) har skrivit en avhandling där syftet är att utgå från barnens perspektiv. En av frågeställningarna som hon har valt att utgå från handlar om hur samspelet mellan yngre barn sker och på vilka sätt barnen kommunicerar. Genom videoinspelning och utifrån en fenomenologisk ansats framgår det i resultatet att yngre barn vid en gemensam lek kan kommunicera genom blickar. Genom blickar kan barnen kommunicera om de vill tillhöra en lek eller inte vilket gör att barnen kan ”uttrycka sig” på ett sätt där andra barn kan tolka blickar. Engdahl (2007) fann också att andra handlingar som att använda ett tydligt kroppsspråk signalerar vad barnet vill i leken och är något som övriga barn ofta kan tolka och utgå från när de bygger samspelet. Att dessutom bjuda in andra barn i leken genom att använda lekmaterial är ett sätt att skapa en gemensam lek. I diskussionen framhävs det att yngre barn kommunicerar genom kroppsspråk, miner och få ord. Genom kroppsspråk uttrycker barnen en samhörighet i leken där det kan ge uttryck för en överenskommelse kring leksaker eller känslomässig förståelse kring andra barns känslor. Till skillnad från resultatet som Jonsdottir (2007) fick i sin studie redogör Engdahl (2007) att yngre barn vid fri lek oftast ingår i en gemensam lek eller skapar en liknande lek i närheten av den gemensamma leken. Barnen ses därmed inte som utanför utan ingår snarare i någon typ av gemenskap.

Utifrån ett liknande teoretiskt perspektiv undersökte Hildén (2014) kommunikationen mellan de yngsta barnen i fri lek. Ett resultat som lyfts i avhandlingen handlar om hur barn upprepar varandras rörelser. Genom observationer har Hildén (2014) synliggjort att barn skapar en gemensam handling genom att härma varandras rörelser och språk vilket blir ett sätt att kommunicera på. När barnen imiterar varandra tolkar barnet dels det andra barnets rörelser men även att barnen utövar turtagning. Att barnen imiterar varandra visar även på en tillhörighet gentemot barnet man härmar. Att barnen härmar varandra följer även upp i till äldre åldrar, barn mellan 3–5 år, vilket Björk-Willén (2007) studerat. Genom videoobservation kunde forskaren klargöra att äldre barn i åldrarna 3–5 år också kommunicerar utan verbalt språk. Björk-Willén (2007) använder ”skuggning” som ett begrepp för att synliggöra hur ett barn väljer att upprepa det som ett annat barn precis gjorde, att alltså härma det andra barnet verbalt. Detta visades genom en situation där fyra barn hade ”delad uppmärksamhet” på alfabetet. Barnen kunde olika språk men genom att ha alfabetet gemensamt kunde de interagera och stötta varandra.

Alvestad (2010) har studerat hur yngre barn förhandlar i lek samt vilka strategier som yngre barn använder i leken. Genom observationer i lekmiljöer på förskolor visar resultatet på att yngre barn, i förhandlingar, påverkas av intersubjektivitet och perspektivtagande. Detta eftersom det skapas ramar runt förhandlingarna som sker i leken. Relationell kompetens i leken handlar därmed om intersubjektivitet där ett barn alltid förhåller sig till den andra personen på något sätt. Barns sociala kompetens påverkas av deras kognitiva utveckling, emotionella utveckling och om deras kulturella förståelse. Samtidigt poängterar Alvestad (2010) att förhandlingarna som sker likaväl innefattar de barnen som antingen är med i lekens ramar eller de barnen som inte tillhör den sociala lekramen just då.

Vidare framgår det i resultatet bland annat att förhandlingar i leken påverkas av intersubjektiva relationer eftersom dessa relationer skapar en ram för förhandlingarna (Alvestad, 2010). Om barnet lyckas i sin förhandling baseras på hur det andra barnet uppfattar förhandlingen, att barnen delar upplevelsen och att de kan ta varandras perspektiv. Förhandlingar i form av en överenskommelse kräver att båda barnen är överens om att leka samma lek. I leken kommer barnen sedan förhandla med varandra under tiden för att få leken att utvecklas. Här kan strategier som till exempel att använda sin fysiska position sätta ramar och regler för hur leken ska gå till. Andra strategier som Alvestad (2010) menar att barnen

använder i förhandlingar i lek är "pragmatisk strategi" som innebär att barnet söker den bästa lösningen för att komma fram till sitt mål. En annan strategi som "verbal argumentation" är ett sätt att argumentera för det barnet strävar efter. En avslutande strategi som forskaren tar upp i sin studie handlar om att växla mellan handling och paus mellan parterna. Ett exempel som beskrivs i transkriptionen handlar om hur ett barn pausar leken för att kunna observera om det andra barnet har uppfattat hans intentioner. Under lekens gång kommer barnen både kombinera olika strategier men även ändra strategier (Alvestad, 2010).

Løkken (2000) har studerat barns sociala samspel för yngre barn. En grundläggande förutsättning för att kunna studera barns samspel menar forskaren handlar om att barnen har en tillgång till fria lektytor. Genom observationer i olika situationen framgår det i slutsatsen att barn vid ålder 1-2 år, utan verbal kommunikation, ändå samspelar på olika sätt. Beteendestilar som "koordinerande handling" och "imitation" anses vara vanliga stilar som barn använder i sociala sammanhang. Samtidigt poängteras det att även barns kroppsliga rörelser har en stor påverkan. Genom att barnen använder kroppen och skapar rörelser som snurra, krypa eller liknande så skapar det en struktur för en lek. Att även använda kroppslig kontakt som att smeka eller knacka på kompisens rygg är sätt att fånga uppmärksamhet. Dessutom anses det att barns kommunikation är mer känslomässigt engagerad och ihållande kommunikation jämfört med vad det är hos en vuxen. Avslutningsvis framgår det att social konstruktion vid yngre barn kännetecknas av glada upprepningar och enkla strukturer i leken (Løkken, 2000).

Danby m.fl. (2012) redogör för en studie som gjorts där studien syftar till perspektiv samt barns uppfattningar kring vänskap för att beskriva barns sociala processer av vänskap. I resultatet urskiljs barnets perspektiv där barnet förklarar dess uppfattningar kring lek. Leken beskrivs som en arena där vänskap skapas som en *genomtänkt* och *överbärgad handling*. När barn delar samma intressen skapas en form av kamratkultur, där osynliga klubbar uppstår. Dessa kamratkulturer omsluts och är sammanhållet av gemensamma intressen och att dela saker (Danby m.fl., 2012). Leken utgör utrymme och förutsättningar för att dessa kamratkulturer ska kunna bildas samt ger möjligheten för barnen att bygga vänskapsrelationer. Barn använder sig av strategier som är skapade på egenhand med inflytande och inspiration av den vuxne. Studien beskriver barnens strategier för att bygga vänskap. Att be någon vara en vän är ofta det som förskolläraren uttrycker och som sedan används som strategi av barnet. Barnens handlingskraft för att skapa vänskapsrelationer som speglar förståelsen för hur man är en vän. Barnen inspireras av vuxna, men skapar ändå sina egna strategier. Studien lyfter tre huvudsakliga strategier som barn använder för att bygga kamratinteraktioner. Strategierna handlar om att dels fråga om deltagande i lek men även att observera först vad barnen gör för att sedan försöka ta en aktiv roll i leken (Danby m.fl., 2012).

3.4 Barns kommunikativa strategier för att ingå i lek och sociala relationer med andra

Under detta avsnitt kommer vi att fokusera på barns kommunikativa strategier för att ingå i lek och sociala samspel med andra. En av de första som studerade barns tillträdesstrategier i lek var Corsaro (1979). Genom videoobservation i förskolan framgår det i resultatet att barn använder olika strategier för att kunna delta i en lek. Användningen av det sociala samspelet studeras i barns lek för att synliggöra barns kamratrelationer i leken. Han kom fram till att barn utvecklar en rad olika strategier för att kunna delta i lek. Oftast handlade det om kommunikativa strategier där en av den mest framgångsrika strategin kallas "variant av pågående lek" Strategin innebär att barnet först observerar leken för att sedan gå runt i leken

och avslutningsvis börja leka parallellt. Corsaro (1979) klargör att denna typ av strategi visar på att barnet vill ingå i den gemensamma leken. Samtidigt var denna strategi ett sätt att inte förstöra den pågående leken utan snarare att barnet kommer in naturligt i leken.

Någon som har studerat samma sak som Corsaro (1979) fast i en svensk kontext är Tellgren (2004). I sin avhandling beskriver Tellgren (2004) samspelet mellan de äldre barnen på förskolan med fokus på hur de skapar och delar interaktion och relationer i lek (jfr Corsaro, 1979) främst medan en pedagog inte är närvarande. Tellgren (2004) har inriktat sig specifikt på hur barn avbryter, skapar och bibehåller sociala relationer i vardagliga situationer. Studien använder en etnografisk ansats med videoobservationer och fältobservationer som metod och där den teoretiska utgångspunkten tar avstamp i ett sociokulturellt och ett interaktionistiskt perspektiv. I avhandlingen framgår det att leken kan ses som "samspelssituation" där barnen får samtala, bestämma regler och förhandla. Men för att kunna ingå i en gemenskap och etablera kontakter använder barnen olika kommunikativa och sociala strategier. En strategi som Tellgren (2004) identifierade var till exempel "iakttagande strategi" vilket innebär att barnen skapar sig en överblick över vad barnen leker, vilket fungerar som en typ av tillträdesstrategi som framgår i observationerna. En annan strategi som även framgår i studien är "variant av pågående aktiviteter" vilket synliggörs genom att ett barn imiterar och påbörjar handlingar som liknar det som barnen gör för att på så sätt få tillträde i leken (jfr Corsaro, 1979).

Även Engdahl (2011) har studerat liknande som Tellgren (2004) och Corsaro (1979). Engdahl (2011) har undersökt de strategier barn använder när de initierar eller söker kontakt med andra i lek. Hon fann att de använde både verbala och ickeverbala strategier för lekinvitationer i sin studie. Genom att använda videoobservationer i en förskola kom Engdahl (2011) fram till att yngre barn använder sig av olika typer av kommunikation. Att använda leksaker är ett sätt att locka andra barn till leken. Användningen av ickeverbal kommunikation i form av att till exempel klappa en kompis på ryggen är ett sätt att bjuda in till lek. Användning av kroppsspråk och ord i kombination är ett effektivt sätt att fånga uppmärksamhet hos andra barn. Att dessutom använda leenden och skratt är något som också kan starta en lek. Här är det ljudet som ses som en inbjudande faktor som kan väcka intresset hos andra barn. Samtidigt poängteras det att deltagande strategier som kroppsspråk och ögonkontakt även kan leda till nekat deltagande.

Vidare diskuterar Engdahl (2011) att imitation också är en användningsbar strategi i lek. Imitation innefattar bland annat att barnen utövar turtagning och att ta andras perspektiv. Med hjälp av ögonkontakt och fysiska handlingar kan barnen visa att det tar andras perspektiv. Avslutningsvis exemplifieras det att strategier för att avsluta en lek är att gå ifrån leken. I leken kan barn även använda ickeverbal kommunikation i leken. En strategi som forskaren tar upp handlar om att fånga andras uppmärksamhet genom att ta ett annat barn på ryggen. Ickeverbala handlingar kan alltså användas dels för att få uppmärksamhet men även för att få delta i leken. Att istället använda talet som en strategi i leken kan snarare vara att fråga "får jag vara med?", men detta kan vara svårt för de barnen som saknar den kommunikativa förmågan (Engdahl, 2011).

Kultti och Pramling (2015) har genomfört en studie om hur yngre barn socialiserar sig med varandra på förskolan. I studien har forskarna utgått från det sociokulturella perspektivet med fokus på artefakter och hur de byggs in och används i samspelet. Genom videoobservationerna har forskarna kommit fram till att användningen av föremål gör att barnen kan samspela med varandra utan att använda det verbala språket. I studien har

forskarna utgått från två situationer där den ena situationen handlar om hur barn använder leksaker när det ska avsluta en gemensam lek. Den andra situationen som har analyserats är hur yngre barn samspelar i leken utan en närvarande pedagog. I resultatet visas hur yngre barn vid en avslutande lek använder leksakerna utan att notera att de andra barnen plockar undan. Det ena barnet fortsätter att leka med leksaker medan det andra barnet väljer att plocka undan leksakerna för att avsluta leken. Detta uppfattas dock inte utav det barnet som sitter och leker vilket medför att leken fortgår även om det andra barnet väljer att plocka undan. Det framgår även att barnen vid den avslutande leken inte anmärker på att ett annat barn börjar bygga med klossarna medan de andra barnen städar undan leksakerna. Samtidigt visar resultatet att en pedagog har en påverkande faktor genom att påpeka för barnet att inte ta fram fler leksaker utan att leken ska avslutas. Sammanfattningsvis förklarar forskarna att plocka undan leksaker är ett sätt att avsluta en gemensam lek. I den andra situationen analyserar Kultti och Pramling (2015) att barn, genom att göra olika tjänster, visar på en förståelse för andra. Mer specifikt beskriver forskarna att äganderätten om leksaker är något som yngre barn orienterar mot som centralt. Genom att barn uppfattar äganderätten av leksaker och kan ge tillbaka leksaken visar barnen förståelse hur det kan hjälpa varandra utan att använda det verbala språket. Barnet kan exempelvis tolka det andra barnets kroppsspråk, miner och ljud för att avgöra äganderätten om leksaken.

Gunnarsdottir och Bateman (2022) är två forskare som i sin undersökning forskat på barns kompetens till att vara aktiva sociala aktörer och redogör för de olika strategierna barn använder i interaktion med andra barn. Forskarna upptäckte att barn använder strategier såsom blickar, beröring och leenden i skapandet av interaktion mellan barn-barn. Gunnarsdottir och Bateman (2022) redogör för en slutsats där barn är skickliga i sin användning av olika strategier för att initiera till interaktion genom lek. Då barnens skicklighet speglas i deras flexibilitet när de hanterar olika typer av möten med andra barn och kunnighet i att omforma sin strategi när det behövs. Fortsättningsvis framhåller forskarna att interaktionen mellan yngre barn varken sker utan ett syfte eller planlöst, där forskarna har kunnat urskilja att barn väljer sina lekkamrater med omsorg därför att interaktionen är genomtänkt och har ett syfte (Gunnarsdottir & Bateman, 2022).

Gunnarsdottir och Bateman (2022) lyfter även, likt andra forskare, imitation som ett tecken på interaktion. Forskarna redogör för specifika utdrag i deras studie som tillhandahåller exempel där barn ingår i sociala sampel där imitation blir synligt i deras utvalda sekvenser. Gunnarsdottir och Bateman (2022) redogör för en sekvens mellan två barn där strategierna för interaktion blir oönskad. Den slutsats som förklaras, såsom även Engdahl (2011) uppmärksammat, är att barn söker ögonkontakt med utvald lekkamrat för att skapa interaktion vilket sedan efterföljs av ett leende för att sedan få en önskad besvarad initiering till interaktion. I exemplet urskiljs händelseförloppet där initiering av interaktion misslyckas, då efter ögonkontakt inte fanns ett leende mellan barnen. Att agera med beröring efter blick, utan ett besvarat leende kan antyda till att inbjudan till interaktion inte färdigställdes och därför förklaras i enkla termer för en kränkning (Gunnarsdottir & Bateman, 2022; Engdahl, 2011).

Kidwell och Zimmerman (2007) använder konversationsanalys för att undersöka yngre barns sociala kompetenser i interaktion med objekt och vuxna på förskolan. De motoriska förmågor och färdigheter barnet erfar, så som krypa och gå, ger barnet en vidgad möjlighet att hantera föremål och därmed ger barnet en bredare möjlighet att utforska och interagera. Forskarna menar att det motoriska förmågorna går hand i hand med de sociala färdigheter som växer fram där erfarenheter kring dela med sig, styra och besvara andras uppmärksamhetsfokus. Mer specifikt visar de på situationer där barn visar föremål för varandra och för vuxna.

Barnen ser detta som ett försök till social interaktion och begynnande förmågor av intersubjektivitet, där barn engagerar sig i och med hjälp av sociala uppmärksamhetsorganiserade metoder (Kidwell & Zimmerman, 2007). När barnet till exempel sträcker ut armen med ett föremål placerat i handen riktat mot en vuxen är detta ett typiskt "visa upp-scenario" (på eng. "Show-scenario")u förklarar forskarna. Dessa praktiker med objekt visar hur barn kan få uppmärksamheten från en vuxen och dela ett gemensamt fokus. De visar tillexempel hur den vuxne responderar med en beskrivning av föremålet som anger den sociorelationella egenskapen, vilket forskarna förklarar som barnets relation till föremålet. Exempelvis om barnet kommer med en bil kan pedagogen svara till barnet om barnet har en bil hemma för att på så sätt sätta föremålet i relation till barnet. Forskarna förklarar den sociorelationella aspekten att barn också lär sig (och redan visar) på relevant respons som byggs i sättet som barnet skapar handlingen med objektet på. Det knyter an till vad de kallar för på engelska "show-action" som beskriver handlingar som barnet gör med föremål för en interaktion till andra barn och vuxna (Kidwell & Zimmerman, 2007). Forskarna förklarar "show-action" som ett begrepp där förklaringen beskriver handlingar som barnet gör med föremål för en interaktion till andra barn och vuxna. Forskarna lyfter det potentiella syftet barnet kan ha med sin "show-action", där barnet exempelvis lyfter glaset med uttalande för att beskriva att hon önskar mer mjölk. Forskarna lyfter vikten av att dessa förmågor hos barnet, som grundas i deras intresse för att visa objekt och framförallt för att initiera andra sociala utbyten och interaktioner.

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning

I den tidigare forskningen redogörs det kring forskning med olika utgångspunkter. Bland annat framgår det att barn uppfattar leken som meningsfull samt att barn i leken behöver förhandla med varandra (Pálmadóttir & Johansson, 2015). Samtidigt poängterar både Pálmadóttir och Johansson (2015) samt Kultti och Pramling (2015) att objekt, i form av leksaker, är användningsbart för att skapa lektillfällen. Föremål kan göra att barnen kan samspela utan att använda verbal kommunikation och att föremålen kan användas för att skapa eller avsluta leken. För att kunna delta i lek beskriver både Tellgren (2004) och Alvestad (2010) att barn i leken använder olika strategier som att till exempel pausa en lek för att kunna observera vad de andra barnen gör. Strategier som "variant av pågående lek" används också för att på så sätt kunna imitera vad de andra barnen leker och på så sätt skapa sig en delaktighet i leken.

I leken får barn möjlighet att kommunicera och använda det sociala samspelet på olika sätt (Engdahl, 2007). Genom kroppsspråk och miner kan barn signalera vad det vill i leken och på så sätt kommunicera utan att använda det verbala språket. Jonsdóttir (2007) poängterar även i sitt resultat att barns utveckling möjliggörs genom lek. Detta genom att barn i leken får använda det sociala samspelet för att kunna utveckla leken, kompromissa och ta andra barns perspektiv. Løkken (2000) belyser imitation som en handling som barn använder i sociala sammanhang. Att även använda kroppslig kontakt är ett effektivt sätt att fånga andra barns uppmärksamhet.

Ett första steg till interaktion sker när barnet med hjälp av föremål söker sig till den vuxne eller annat barn och ingår då i en social interaktion. Barnet använder föremål som metod för uppmärksamhet menar Kidwell och Zimmerman (2007). När barnet agerar utifrån dessa uppmärksamhetsorganiserade metoder beskrivs detta som en "show-action" där barnet utför handlingar med hjälp av föremål för att skapa ett möte, samtal och uppnå ett syfte, exempelvis en önskan.

Utifrån barns perspektiv på lek, beskrivs leken som genomtänkt och en övervägd handling enligt Danby m.fl. (2012). De processer som utgör barns sociala interaktioner till vänskap bottenar i delat intresse, vilket kamratkulturer formas. Leken i sin tur bidrar till att dessa kamratkulturer skapas och tillåts formas av gemensamma intressen och att dela med sig, därmed när barn ges möjligheten till att leka skapas vänskapsrelationer. Barns handlingskraft speglas av deras förståelse kring hur man är som vän poängterar Danby m.fl. (2012) och när verksamheten fångar upp dessa aktiva lekar kan grunden för normer och värden stationeras i relation till barnens handlingskraft i skapande av vänskapsrelationer (Danby m.fl., 2012).

Dessa studier visar på en mängd olika tidigare forskning som handlar om barns strategier i lek samt sociala relationer. Vår studie bygger vidare på detta men vi samlar mer empiri kring hur barn gör i leken för att ingå i sociala relationer och på vilket sätt barn använder verbal och ickeverbal kommunikation för att utgöra sociala samspel.

4 Teoretisk utgångspunkt och centrala begrepp

I detta avsnitt kommer vi att presentera den teoretiska kunskapen om sociokulturella och interaktionistiska perspektivet. Vi kommer att motivera varför dessa perspektiv är relevanta i vår studie och på vilket sätt perspektiven kommer att synliggöras.

4.1 Funktionen av teori

Det krävs en teori och begrepp för att kunna studera olika situationer och få kunskap om aspekter av världen och det som observeras (Pramling, 2020). Genom att använda en teori i systematiskt perspektiv hävdar Pramling (2020) att det skapar mening för studien. Han hävdar vidare att beroende på vilken teori som används så kommer det att ge olika vinklar av det vi undersöker. I detta arbete kommer vi att utgå från det sociokulturella perspektivet som ramverk för vår studie i samverkan med interaktionsanalys. Båda perspektiven lyfter fram språket som ett centralt redskap för hur vår verklighet skapas. Mer specifikt ses språket som en resurs för hur vi agerar och skapar de handlingar vi utför tillsammans i olika situerade aktiviteter. Inom dessa perspektiv ses språket inte som att det avbildar världen utan är snarare med och skapar världen (Tholander & Cekaite, 2015). Språket är ett redskap som används där talet består av olika handlingar. Exempel på handlingar kan vara att tala, hälsa eller klaga. Inom konversationsanalys studeras både talaren samt det övriga i samspelet, på vilket sätt personerna agerar mot varandra och hur de dialogiskt skapar ett samspel och kommunikation (se även Wallerstedt, 2020). Vad vi väljer att observera samt hur vi väljer att analysera observationerna är bundet till det sociokulturella och interaktionistiska perspektivet.

4.2 Sociokulturellt och interaktionistiskt perspektiv

Vår studie utgår från ett sociokulturellt perspektiv tillsammans med ett interaktionistiskt perspektiv på lärande och socialt samspel (Säljö, 2015; Tholander & Cekaite, 2015). Ett grundläggande synsätt inom det sociokulturella perspektivet handlar om att se människan som en social individ där lärandet sker i samspel med andra, i en historisk och kulturell kontext (Säljö, 2015). Verkligheten ses som en social arena där människors vardagliga handlingar möjliggör utveckling och lärande. Utgångspunkten innefattar att se människor både individuellt och som ett kollektiv där den mänskliga interaktionen är en del av samhällets skapande, där samhället så att säga skapas i och genom social interaktion. Det knyter an till ett interaktionistiskt synsätt där människors handlingar skapas dialogiskt, det vill säga sociala handlingar ses bygga på varandra i stället för att se varje separat handling för sig (Se Wallerstedt, 2020; Evaldsson, 2020). Samtidigt påverkas dessa handlingar av det kulturella och historiska skeenden där ett sociokulturellt perspektiv kan synliggöra hur dessa handlingar påverkas av de kulturella och historiska skeendena i förhållande till mänskligheten.

Ett av de viktigaste redskapen inom det sociokulturella perspektivet grundar sig i att vår verklighet förmedlas och skapas genom språket. Kultti (2012) förklarar att språket har en viktig roll eftersom människor får möjlighet att skapa sig en uppfattning av omvärlden genom att utbyta erfarenheter med varandra. Språket kan även användas för att tolka, analysera och förstå sin omvärld (Säljö, 2015). Språket ses alltså som ett redskap där människor får möjlighet att skapa sig en uppfattning kring omvärlden. Säljö (2015) beskriver begreppet mediering som ett relevant begrepp inom det sociokulturella perspektivet. Begreppet syftar på att människor, genom språket, *medierar* sin omvärldskunskap och skapa sig nya uppfattningar om saker i omvärlden. Genom samspel med andra får barn alltså möjligheten till att förtolka omvärlden. Genom olika kulturella redskap kommer människan att mediera verkligheten på olika sätt. I perspektivet framgår det att begreppet mediering innebär en samverkan mellan

människor och de fysiska redskapen. Med hjälp av redskapen kan människorna tillsammans förstå och tolka omvärlden. Även artefakter är en viktig del av det sociokulturella perspektivet där artefakter ses som ett verktyg där handlingar kommer att baseras på artefaktens användning (Kultti, 2012).

Inom det sociokulturella perspektivet är även den proximala utvecklingszonen ett viktigt begrepp. Kultti och Pramling (2015) förklarar att begreppet *proximal utvecklingszon* kan förklaras genom att barn får möjlighet att uppnå sin proximala utvecklingszon med hjälp av en mer kunnig kamrat eller en pedagog. Genom imitation förklarar författarna att barn får möjlighet att lära sig och på så sätt uppnå sin proximala utvecklingszon. Inläringen baseras alltså på ett socialt samspel som sker bland flera individer. Barnet som får möjlighet till lärande är inte bara den som får uppleva lärandet utan är även aktiv i lärandeprocessen. Genom interaktion, med inslag av kulturella artefakter och språkliga redskap, kommer alltså läroprocessen att förändras och ge betydelse för barns utveckling.

Genom användning av det sociokulturella och ett interaktionistiskt perspektiv möjliggörs det för att kunna synliggöra relationerna mellan olika människor och deras handlingar i förhållande till kulturella kontexter (Tellgren, 2004). I studien kan dessa perspektiv därför vara relevant eftersom studien utgår från barn som sociala varelser och som strävar mot att kommunicera för att på så sätt delta i lek och bygga sociala relationer. Det knyter således an till hur människor (här barn) utvecklas tillsammans och ingår i relation i och genom interaktion med varandra vilket är något vi vill undersöka i studien. Inom ett interaktionistiskt perspektiv handlar det om hur vi studerar interaktion som sker naturligt där vi som forskare inte involverar oss i skapandet av interaktionen (Tholander & Cekaite, 2015). I vår studie blir detta således relevant eftersom vi har observerat situationer där barnen självständigt verkar och skapar interaktioner på eget bevåg (se transskript).

4.3 Studiens centrala begrepp

I detta avsnitt kommer vi att lyfta några viktiga begrepp som är användningsbara i vår studie för att besvara frågeställningarna. De centrala begreppen är kopplade till teorin och kommer att lyftas i vår analys och resultatdel.

4.3.1 Redskapsanvändning (artefakt)

Även artefakter är en viktig del av det sociokulturella perspektivet där artefakter ses som ett verktyg där handlingar kommer att baseras på artefaktens användning (Säljö, 2015). Kultti och Pramling (2015) redogör att artefakter kan innebära fysiska verktyg som används i vardagen. Ibland kommer barnet själv att få använda artefakten och vid andra tillfällen kommer en mer kompetent person att berätta hur verktyget ska användas. På så sätt kommer barnet få stöttning och utveckling i hur verktyget ska användas utan att själv ha fått uppleva i hur det är konkret att använda verktyget. Författarna tar upp exemplet som en bok, att barnet får stöttning i att skapa en förståelse hur man använder boken (Kultti & Pramling, 2015). Evaldsson (2020) hävdar att barn genom tillgång till artefakter utvecklar olika tillträdesstrategier. Kommunikationen är en viktig del i redskapsanvändningen, till exempel genom att erbjuda sig att hjälpa till att bygga med lego. På så sätt kan barnet få tillträde till leken genom artefakter. Samtidigt poängterar Evaldsson (2020) att den språkliga kommunikationen kan försvåra det för barn om den kommunikationen inte är utvecklad, på så vis blir vissa tillträdesstrategier komplexa för många barn. Denna syn på språkande som ett redskap innebär också att språkande kan inkludera användningen av en artefakt som att säga något och samtidigt visa upp en leksak för att kommunicera med andra (se även senare). Barn

lär sig också tidigt att till exempel använda saker symboliskt, närmare bestämt att en sak kan ersätta en annan. Exempelvis kan en pinne bli en häst i en låtsaslek (se Vygotskij, 1966). Tal och objekt kan ses sammanflätade vilket också inbegriper kroppen, vilket utvecklas nedan.

4.3.2 Tal och kropp (i en materiell omgivning) som social handling

Kultti (2012, s. 35) beskriver kommunikationen som en "...länk mellan kulturen och mänskliga tänkandet". Genom språket kommer människor att skapa sig en uppfattning av omvärlden. Språket används som en funktion för att förklara och tala om olika föremål och omgivningen. Det innebär att språket kan ses som ett praktiskt redskap, något vi åstadkommer saker med. Till exempel att vi frågar, uppmanar eller visar med hjälp av språket. Som fler poängterar, innebär det också att människor kommunicerar med kroppen (och med hjälp av omgivningen), exempelvis genom att använda gester eller miner för att kommunicera (Evaldsson, 2020; Kultti, 2012). Till exempel kan en gest som att peka göra att man fångar andras uppmärksamhet och kommunicerar utan att använda tal. Genom kommunikation sammanflätas verbala och fysiska aspekter av handlingar vilket skapar en mening med agerandet. I vår studie innebär det att kommunikationen ses som multimodal (Evaldsson, 2020) när ett barn exempelvis pekar eller visar upp en leksak och yttrar vad leksaken heter för att kommunicera med någon annan i en leksituation. Genom att handlingen består av en kombination av både tal, kropp och objekt kan vi uppfatta meningen med handlingen (Evaldsson, 2020). Genom människors tidigare erfarenheter och kunskaper kring sammanhanget kommer det att påverka hur människan uppfattar situationen. Men huruvida intersubjektiviteten kommer att uppnås eller inte förklarar Kultti (2012) beror på kontakten som uppstår mellan det olika människorna i sammanhanget. Evaldsson (2020) beskriver att barn i leken får använda språket för att förhandla om vem, vad och hur de ska leka. Samtidigt är olika typer av kommunikation en central del i barns liv eftersom det är genom språkliga kompetenser och kulturella erfarenheter som gör att barnen omformar sin helhetssyn av verkligheten.

4.3.3 Intersubjektivitet

Intersubjektivitet förutsätts vid både en ickeverbal och en verbal kommunikation (Kultti, 2012). För att en social aktivitet ska kunna fortsätta krävs det att individerna som är delaktiga har en någorlunda lik uppfattning om vad de gör och vad situationen handlar om. Det innebär att en person inte direkt kan veta vad den andra personen menar, men genom erfarenheter och kunskaper i olika sammanhang kan man tolka situationen och skapa en liknande uppfattning. Även Johansson (2011) hävdar att intersubjektivitet krävs för barns lärande. Möten mellan barns livsvärldar är nödvändig för att barn ska kunna utbyta erfarenheter och kunskap. Inom konversationsanalys som studien inspirerats av visar deltagare i samspel upp för varandra hur de förstår den tidigare handlingen. På det sättet skapas och upprätthålls intersubjektiviteten tur för tur och där svårigheter att förstå varandra repareras genom att man frågar eller visar att man inte förstod varandra (se Tholander & Cekaite, 2015).

5 Metod och genomförande

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för våra metodval, urval, processen för studiens genomförande och redogörelse av analysmodellen. I avsnittet belyser vi även etiska aspekter i förhållande till studien samt studiens genomförande, upplägg och resultat i relation till reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.

5.1 Presentation av metod

I insamlingen av empirin har vi valt att använda en kvalitativ ansats i form av fältobservationer tillsammans med videoupptagning. Detta för att kunna fånga barns perspektiv genom att studera interaktion mellan barn ur ett deltagarperspektiv (se nedan). Med fokus på hur barn i sin lek själva initierar och formar sociala relationer (Evaldsson, 2020). När studier genomförs med kvalitativ ansats är fokus riktat mot att försöka tolka och förstå människors egna praktiker i olika sociala sammanhang vilket här berör barns relationer i förskolan (Evaldsson, 2020). Den kvalitativa ansatsen strävar därför inte efter att kvantifiera utan lägger snarare märke till mönster och försöker förstå hur praktiker skapas, genom att studera hur människor (här barn) agerar i olika situationer. Målet i kvalitativa studier blir en vilja att förstå sociala fenomen inom ramen för hur de skapas i sin naturliga miljö (Eriksson-Barajas m.fl, 2013).

För att fånga upp och studera interaktionen som sker mellan människor är videoobservationer användbart i analysen av både verbal tillsammans med icke-verbal kommunikation, vilket vår studie vill belysa (se Eidevald, 2015; Evaldsson, 2020). Fördelen med videoupptagning som metod är att vi har kunnat studera samma sekvenser flera gånger om för att få en förståelse kring vad som händer och sedan kunna analysera samspelet som sker mellan barnen. Genom videoinspelning kan man få syn på detaljer i interaktionen som sker i mötet mellan barn-barn vilket är viktigt för att kunna urskilja barnens handlingar, kroppsliga uttryck och hur de initierar relationer.

Vår roll som observatörer kan beskrivas som deltagande, vilket Lalander (2015) menar omfattas av ett förhållningssätt där vi observatörer är delaktiga i situationer samtidigt som vi observerar. Samtidigt ville vi inte påverka för mycket av samspelet som skedde mellan barnen i en leksituations naturliga miljö på förskolan utan samspelade med barnen mest när de tog initiativ utan att involvera oss själva för mycket i deras interaktion (Lalander, 2015). Det visar hur man som observatör rör sig på en linje mellan full deltagare och mer passiv observatör.

5.2 Kontakt med förskola, avgränsning och urval

Vi planerade för en öppen fältobservation med videoupptagning i en enskild förskola. Valet av förskola grundade sig i att en av oss har en tidigare koppling till verksam förskollärare och inblick i förskolans arbetssätt. Vi tog kontakt med förskolläraren och ställde frågan om avdelningen hade kunnat tänka sig att delta i vår studie och svaret vi fick var ja. Vi e-postade ut samtyckesblanketter, som förskolläraren på vald förskola hjälpte till att bifoga till vårdnadshavarna för godkännande. När vi hade fått in tillräckligt många blanketter kunde vi bege oss ut på fältet för observation. Vi bifogade även ett informationsbrev som kunde publiceras på berörd avdelning, där vårdnadshavarna gavs möjlighet till information om vår studie och utrymme för medgivande för barnets deltagande i vår studie.

Fältobservationen planerades ta omkring 30 minuter till 1 timma i barngruppen, uppdelat på 3 olika dagar. Anledningen till att vi valde att dela upp vår fältobservation och genomföra den i olika situationer bidrar det till en ökad validitet i vår studie (Ahrne & Svensson, 2015)

eftersom vi får en större möjlighet till variation av barnantal samt möjlighet för en bättre inblick och förståelse för de relationer som skapas. Tiden för att lära känna den miljö man observerar i kan ta ett tag, därför föll valet till en enda miljö för att kunna fånga upp likartade situationer. Genom det inledande observationerna kunde vi bekanta oss med barnen och vi fick också idéer till vad vi skulle filma för situationer och hur barnen skapade kontakt med varandra. Leken i sig självt är intensiv där flera barn är involverad, då dagens schema och barngrupp kan spela en avgörande roll för vad som sker under vår fältobservation. Genom att ha flera dagar kan eventuella hinder under observationerna minimeras. Hinder kan vara att det inte finns tillräckligt med barn att observera, ont om tid eller få i personalen.

Vi hade utformat vår planering efter att inte störa de dagliga rutinerna och miljö som barnen vistas i på förskolan. Dagligen fick barnen röra sig fritt och ingå i leksituationer med vem de ville i den fria leken, där vi hoppades på att kunna urskilja socialt samspel mellan barn-barn. Som tidigare nämnts fokuserar vi på hur det sociala samspelet kommer till uttryck i leken samt observera hur barnen skapar och ingår i användningen av strategier i ett socialt samspel i leken med varandra, för att urskilja lekens betydelse för sociala relationer.

5.3 Videoobservation

Beroende på vad det är i en videoobservation som analyseras kan inspelningsverktyg behövas placeras på olika sätt menar Eidevald (2015). Vårt fokus är interaktionen mellan barn i en leksituation, där mötet sker med icke-verbal kommunikation, rörelser och mimik. Det vi gjorde var att använda oss av förskolans iPad som inspelningsverktyg, då vi har kunskap hur man använder en iPad och dess funktioner för inspelning. Vi använde oss av en stol att placera iPaden för att få kameravinkeln i barnens höjd för att fånga upp hela barnet, föremål och den miljö barnet ser och befinner sig i (Eidevald, 2015).

Vi utförde flera tagningar för att få deltagarna, barnen, att vänja sig vid kameran så att den kunde inkluderas i barnens naturliga miljö (Eidevald, 2015). Vi utvärderade frekvenserna och provade därefter olika vinklar med iPaden genom att flytta stolen för att kameran skulle fånga upp det aktiva samspelet. Eidevald (2015) menar att det är viktigt att inför en inspelning att ha koll på sin utrustning och den teknik som blir mest lämpad för syftet. Genom att testa olika hjälpmedel, så som stativ, bord och hyllor, medför detta en större lämplighet för att utvinna användbara filmsekvenser. Åtanken bör finnas med att beroende på syftet för observationen är det viktigt att ta i akt omgivningen och att syftet upprätthålls. Vi filmade sekvenser på ett genomsnitt om 5 till 6 minuter där fokuset var avgränsat och nära specifika samspelssituationer. Observationerna genomfördes på förmiddagen i samråd med förskollärare på berörd avdelning. Totalt spelades 15 sekvenser in, där urvalet föll på transkribering av 9 situationer. Slutligen valdes 4 transkriberingar ut, där tidsintervallet varade mellan 20 sekunder och 4 minuter. Efter avslutad observation satte vi oss ner i ett annat rum och gick igenom sekvenserna, analyserade vårt material och transkriberade relevanta samspelssituationer för studiens syfte (Eidevald, 2015).

5.4 Beskrivning av vald analysmodell och transkription

Till transkriberingen av videoobservationerna har vi använt oss av interaktionsanalys för att analysera materialet där vi har analyserat yttrande och kroppsliga beteenden tur för tur. Vid användningen av denna form av analysmetod blir det möjligt att kartlägga olika perspektiv på barns samspel i förskolan (Ewaldsson, 2020; Tellgren, 2004). Med denna form av analysmetod kan vi urskilja multimodala handlingar i interaktioner mellan barnen och hur de

initierar och skapar relationer genom sina handlingar (Evaldsson, 2020). I en interaktionsanalys av videoobservationer kan observatören tillåtas se sekvenserna flertal gånger för att skriva ner vad som händer och genom det får en förståelse för att sedan kunna skriva urskilja och utveckla analysen av interaktioner mellan barnen. Vid användningen av denna analysmodell får vi syn på och kan upptäcka detaljer, nyanser samt en regelbundenhet i barnens samspel menar Evaldsson (2020). Genom att detaljstuda videosituationer kan man också urskilja hur deltagare använder tal i kombination med kroppen, gester, rösten och artefakter (Evaldsson, 2020). Transkriptionerna är således så detaljerade som möjligt då detta perspektiv lyfter fram att de kan vara viktigt för hur deltagarna uppfattar det som sker. Transkription av talet är ordagrant och behåller det fullständiga verbala innehållet från barnen i observationen, det vill säga att de uttal och upprepningar som förekommer i transkriptionen ska vara så korrekta som möjligt för att återspegla händelseförloppet under observationen (Tellgren, 2004). I analysen förklarar Wallerstedt (2020) att all kommunikation som sker ska redogöras i ordning för att det ska bli möjligt att följa. Kroppsliga beteenden, handlingar och orientering mot relevanta objekt återges inom dubbla parenteser och i relation när det sker tillsammans med tal.

5.5 Studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet och validitet är två begrepp som behandlar studiers olika tillförlitlighet, trovärdighet och noggrannhet (Eriksson-Barajas, m.fl., 2013). Dessa begrepp knyter an till både kvalitativ och kvantitativ forskning men där mätning berör kvantitativ forskning. Bryman (2018) hänvisar till att dessa begrepp är mer angeläget vid kvantitativ forskning. Dessa begrepp inte innefattar en central del i kvalitativ forskningen. Författaren understryker begrepps innebörden som användbar i förhållande till att den innefattar en tillämplighet för även kvalitativ forskning, som motivering till sitt ställningstagande. Däremot menar Bryman (2018) för en användning av dessa begrepp i kvalitativ forskning ställs fokuset på innebörden och styrkan i olika tolkningar som forskaren gör istället för att se till frågor som rör mätning. Validitet kan kopplas till hur läsaren håller med eller inte i de analyser vi gör av videoobservationer, där vi försöker fånga ett deltagarperspektiv och hur de tolkar varandras handlingar (Evaldsson, 2020). Förutom dessa argument framhåller Bryman (2018) sin synpunkt kring att kvalitetssäkring kan göras med andra termer än just dessa i kvalitativ forskning. Begreppet generaliserbarhet omfattas av förklaringen som nära hänger samman med studiens trovärdighet och beskrivs som en förklaring till möjligheterna för att generalisera menar Ahrne och Svensson (2015).

För att kunna besvara syftet med arbetet har vi därför valt att observera hur yngre barn gör när det ingår i sociala relationer samt vilka strategier barnen använder. Därav kopplar vår studie till att förstå sociala fenomen i deras naturliga miljö (Eriksson-Barajas, m.fl., 2013) som vår studie ingriper, vilket enligt Bryman (2018) förklaras handla om trovärdighet. Vår studie redogör för och presenterar ett innehåll kopplat till hur vår process tillhandahållits när vi i vårt genomförande presenterar och redogör och detta visar på en pålitlighet. I vår analys och resultat har vi tagit avstånd från att redogöra för egna värderingar för att behålla vår roll som objektiva i förhållande till empirin.

5.6 Etiska överväganden

För att kunna få tillträde och gå in på fältet är en viktig etisk del att få alla vårdnadshavares godkännande till att möta och videoobservera de sociala sammanhang där deras barn är närvarande. Eftersom vår studie behandlar yngre barn krävs ett godkännande från vårdnadshavare och att vi som forskare förklarar tydligt att syftet med materialet som

framkom kom att behandlas ur en forskningssynpunkt (Vetenskapsrådet, 2002). Vi e-postade ut en samtyckesblankett (se bilaga) till berörd förskola och verksam förskollärare där personalen vidarebefordrade denna blankett för intresse kring samtycke. Vårdnadshavarna var snabba med att ge sitt samtycke och vi kunde omgående be ge oss ut på fältet. Vi behövde fokusera på att inte röja individens eller förskolans identitet. Vi förhöll oss till *informationskravet* som syftar till att deltagarna i observationen behövde få veta varför det görs. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna själva får avgöra om det vill vara delaktiga eller inte. *Konfidentialitetskravet* syftar till deltagarnas integritet och att anonymiteten råder under hela arbetets gång. Sista kravet är nyttjandekravet som innebär att empirin som samlas in bara används till forskningen (Vetenskapsrådet, 2002). Vi behövde ha dessa krav i åtanke vid genomförandet av studien. För att dessa krav skulle kunna säkerställas transkriberade vi videoupptagningen på förskolan för att inte röja någons identitet samt att vi under inspelningen var vaksamma på om något barn inte längre ville delta i undersökningen för att på så sätt förhålla oss till samtyckeskravet. För att kunna säkerställa informationskravet involverade vi barnen och pedagogerna i varför vi var där och vad det var vi ville undersöka. Vi involverade även vårdnadshavarna för att det ska bli medvetna om varför vi är på förskolan.

6 Resultat och analys

Syftet med studien är att undersöka yngre barns sociala relationer och strategier. Frågeställningarna vi utgår från handlar om hur barn skapar och använder sociala relationer i leksituationer samt strategier som används. I detta avsnitt kommer vi att skapa en djupare förståelse för hur sociala relationer och kommunikativa strategier hänger ihop. Genom att vi använder olika situationer i förskolan som är transkriberade kommer vi att analysera situationerna i förhållande till våra frågeställningar. Vi kommer att redovisa det empiriska materialet vi har samlat in i tre empiriska teman: (1) Att kopiera varandra för att skapa gemensam lek och sociala relationer, (2) Att använda ickeverbal kommunikation för att starta en lek och (3) Att fånga uppmärksamhet genom användning av verbal och ickeverbal kommunikation. Dessa teman tar alltså utgångspunkt i vårt syfte och frågeställningar. Vi kommer även att utgå från sociokulturella och interaktionistiska perspektivet med fokus på de centrala begreppen som nämnts tidigare.

6.1 Tema 1: Att kopiera varandra för att skapa gemensam lek och sociala relationer

I detta tema kommer vi att ta upp två empiriska exempel i hur barn använder imitation som strategi i leken. Det utgår från en ”dock-lek” och en ”bil-lek”.

6.1.1 ”Dock-leken”

Astrid (1 år, 9 månader) plockar upp en docka ur en docksäng och börjar ta på dockan kläder. Olle (1 år, 6 månader) observerar Astrid för att sedan imitera Astrid och plockar också upp en docka för att klä på dockan kläder.

1	Astrid	<i>Hungrig</i> (Börjar mata en docka med en nappflaska)
	Olle	(Står och observerar vad Astrid gör samtidigt som han håller en docka i handen.
2	Sven	(Tar upp en docka ur lådan och börjar klä på dockan byxor) <i>fysa</i>
	Olle	(Står och observerar när Sven tar på dockan kläder)
3	Olle	(Går och hämtar dockbyxor ur en låda och klär på byxorna på dockan)
4	Astrid	(Matar dockan)
5	Sven	(Lämnar dockan till Astrid) <i>hungrig</i>
6	Astrid	(Håller 2 dockor i famnen)

7	Olle	(Tar nappflaskan och matar dockorna, först Astrids docka, sedan sin egen docka. Fortsätter mata varannan gång)
8	Olle	<i>Amam</i>
9	Sven	(Observerar Olle och Astrid. Går till vagnen med sin docka för att gå ut ur rummet med dockan i vagnen.)

I rad 1 ser vi hur Astrid använder sin röst och kroppsliga handlingar för att transformera situationen till lek och att hon har en docka som behöver matas. Samtidigt står Olle och observerar med en egen docka i handen först vad Astrid gör och sedan vad Sven gör (se rad 1 och 2). Det tredje barnet (Sven) gör nu liknande handlingar som Astrid, genom att Sven säger att dockan ”fyser”, det vill säga kommunicerar att hans docka behöver kläder vilket han sedan sätter på den. I rad 3 ser vi hur Sven kopierar det Olle gjort genom att hämta byxor till dockan. På liknande sätt kan man säga att Sven kopierar tidigare handlingar av Astrid när han ger sin docka till henne och säger ”hungrig” (jfr rad 1). Nu håller Astrid två dockor i famnen och där Olle matar båda och säger ”amam”, som en vuxen brukar göra när den på ett sätt verbaliserar vad ett barn känner när den matas.

Engdahl (2007) beskriver strategier som att imitera andra barn för att få bli delaktiga i leken. Genom att imitera varandra skapar barnen en typ av gemensam lek där det tillsammans hjälps åt för att ta hand om dockorna. Hildén (2014) förklarar också att imitation är ett sätt för barnen att visa tillhörighet. Tellgren (2004) använder begreppet “variant av pågående aktivitet”, vilket är den mest framgångsrika strategin enligt Corsaro (1979), som är ett sätt för barn att bli delaktiga i lek genom att göra liknande det som barnen i leken redan gör. Samtidigt kan vi se att Sven använder en typ av “iakttagande strategi” eftersom han står och iakttar vad Astrid gör först för att skapa sig en uppfattning kring vad de andra barnen gör i leken och på vilket sätt Sven ska kunna få tillträde till leken.

Genom att Sven väljer att ge dockan till Astrid och uttrycka “hungrig” kan det signalera att Sven behöver hjälp med att ge dockan mat. Här kan barnen tillsammans utbyta kunskaper i att bebisar behöver mat och på vilket sätt man kan använda artefakten flaska. Genom att Astrid gör en handling för att dockorna inte ska vara hungriga visar det på vilken erfarenhet Astrid har sedan tidigare, att man ger bebisar flaska när det är hungriga. Genom att Astrid matar dockan och använder objekt i form av nappflaska medierar hon verkligheten. Mer specifikt använder Astrid ett kulturellt redskap, i form av en nappflaska, för att mata dockan och skapar på så sätt en förståelse kring omvärlden och hennes tidigare erfarenheter.

Genom ett tydligt kroppsspråk signalerar Astrid till de andra barnen att dockorna inte längre ska vara hungriga utan att hon egentligen använder något verbalt språk. Genom att Astrid håller kvar dockorna medan Olle matar dem visar det på en gemenskap och intersubjektivitet, där båda barnen vet varför och hur det ska mata dockorna. Tellgren (2004) poängterar att barn, genom kroppsspråk, kan visa om det har en samhörighet med varandra. Lekramen som skapas handlar om att ge dockan mat för att dockan inte ska behöva vara hungrig.

Sammanfattningsvis synliggörs det hur yngre barn kan använda imitation för att bli delaktig i en lek. Dessutom får barnen i denna situation möjlighet till att använda tidigare erfarenheter och att lära av varandra. Genom användning av objekt medierar barnen omvärlden. Barnen använder även olika strategier för att få tillträde till leken men även för att avsluta leken. Sven väljer att gå ut ur rummet med sin docka som ett avslut på leken samtidigt som Sven i början av leken väljer att använda en "iakttagande strategi" för att skapa sig en uppfattning av leken.

6.1.2 "Bil-leken"

Karl och Felix leker på varsitt håll. Felix (2 år, 1 månad) börjar observera vad Karl (2 år, 3 månader) gör (jfr Tellgren, 2004) för att sedan börja imitera Karl. Leken slutar med att båda barnen hämtar olika fordon som det sedan benämner. Situationen var under fri lek i ett enskilt rum. Vi sitter också med i observationen, Anneli och Amanda förkortas A/A.

1	Karl	(Går mot en billåda och plockar upp 2 bilar)
2	Karl	(Går mot oss, tittar på A/A och visar bilarna) <i>Bil</i> .
	Felix	(Sitter på en pall och observerar Karl).
	A/A	(Får ögonkontakt med Karl, ler.)
3	Karl	(Lämnar en bil till A/A och tittar sedan mot Felix och lämnar en bil till honom)
	A/A	(Tar emot bilen, ler). <i>Tack</i> .
	Felix	(Tittar mot Karl)
4	Felix	(Tar emot bilen och gör en glad min mot Karl) <i>Bil</i>
5	Karl	(Går till lådan och hämtar flera bilar. Går därefter mot A/A) <i>Traktor en stor</i>
6	Felix	(Kör bilen på golvet. Har flyttat sig närmare billådan. Observerar Karl med blicken)
7	Karl	(Hämtar flera fordon ur lådan som han visar oss. Sker upprepande. Ställer fordonen på golvet efter han visat dem)
	A/A	(Bekräftar och benämner fordonet) <i>Bil</i> .

8	Felix A/A	(Reser sig upp och går till lådan för att hämta fordon. Går mot A/A och visar fordonen. Ställer sedan ner fordonen på golvet) <i>Bil</i> . (Bekräftar Felix och bemöter hans interaktion).
9	Karl	(Hittar en ambulans i lådan som han lämnar till A/A) <i>Buans</i> .
10	Felix	(Uppmärksammar att Karl hittat en ambulans) <i>Do-ro-do-roo</i>
11	Karl	(Tittar på Felix när han gör ljudet och ler)
12	Felix	(Går till lådan igen, hämtar en lastbil, håller upp lastbilen) <i>Stor lassbil</i>
13	Karl	(Uppmärksammar det Felix säger och härmar) <i>Stor lassbil</i> .
14	Felix Karl	(Fortsätter att hämta fordon och härmar varandra. Båda ler mot varandra när de härmar varandras ljud)

I rad 1 ser vi hur Karl hämtar två bilar ur en låda och sedan vänder sig mot A/A för att visa bilarna. Karl säger "bil" samtidigt som han räcker fram bilen mot A/A med sin arm för att visa bilen han har hittat. Detta förklaras som en multimodal handling eftersom Karl kombinerar en rörelse och ett verbalt yttrande i en handling (Gunnarsdottir & Bateman, 2022). Kidwell och Zimmerman (2007) benämner detta som "show scenario" (d.v.s. att visa upp) där Karl med hjälp av den multimodala handlingen (inklusive objekt) skapar ett gemensamt uppmärksamhetsfokus med A/A vilket inleder ett socialt samspel. Dessa typer av handlingar som Karl och Felix sedan utför, bygger på ett samspel som startar tillsammans med A/A och sedan samspel mellan barnen (se rad 1, 5, 7, 8 & 12). Som vi ser ovan så (se rad 5 & 8) bekräftade A/A deras verbala benämning, vilket knyter an till begreppet "show-action" (Kidwell & Zimmerman, 2007). Begreppet beskriver den handling som barnet utför med föremålet där den utsträckta armen kombineras med ett uttalande. "Show-action" innebär samtidigt att det byggs in en förväntad respons i handlingen vilket bidrar till samspelet. A/A bemötte barnen i deras interaktion och besvarade med en identifikation av fordonet, där vi kopplade till barnets relation till föremålet och föremålets socialrelationella egenskap.

När handlingen mellan A/A och Karl sker sitter Felix på en pall lite vid sidan och observerar handlingarna som Karl utför (rad 2). Karl ger oss en bil och vänder sig därefter mot Felix för att ge Felix en bil (rad 3). Felix tar emot bilen samtidigt som han gör en glad min mot Karl (rad 4). I rad 3 och 4 kan vi även urskilja Felix första steg till en interaktion när han kör med bilen, som han fick av Karl, ut på golvet och flyttar sig aktivt närmre Karl och lådan med

fordon. Här kan vi urskilja hur barnen, genom först en blick och sedan ett leende, börjar initiera och bygga en gemenskap i situationen där dem visar att de vill fortsätta samspelet. Blickarna som sker mellan Karl och Felix blir en stor tillgång för skapandet av interaktionen, genom att upprätthålla ögonkontakt och delning av objekt skapar detta en början på en interaktion för samspel. Karl och Felix har nu, genom att distribuera leksaksobjekt och bekräftande leenden, byggt en interaktion där början av deras interaktion startar i blick och leenden.

Fortsättningsvis hämtar Karl ytterligare fler fordon från lådan (rad 5) och går mot A/A. Även denna gång kan vi uppmärksamma en rörelse kombinerat med verbalt yttrande, Karl sträcker ut armen med bilen i handen och säger ”traktor, en stor”. A/A bekräftade det som Karl sa och tog emot fordonet. Återigen utförde Karl en mutlitmodal handling (Gunnarsdottir & Bateman, 2022) i ett show-scenario där handlingen, show-action, eftersöker ett samspel där interaktionen bygger på en förväntad respons (Kidwell & Zimmerman, 2007). I rad 6 kan vi se hur Felix kör med bilen han fick av Karl på golvet och hur han aktivt flyttar sig närmre billådan samtidigt som han observerar Karl med sin blick. Detta efterföljs av Karl (rad 7), som fortsätter att hämta fler fordon ur lådan något som sker i upprepande sekvenser.

I rad 8 fortsätter Felix att bygga vidare på interaktionen genom att han nu rest sig upp från golvet för att hämta fordon ur lådan. Fordonet han hämtade ställde han sedan på golvet vid A/A, precis som Karl gjort tidigare och benämnde fordonet med ”bil”. A/A bekräftade Felix och bemötte hans interaktion med oss. I rad 9 involverar Karl andra typer av fordon, denna gång en ambulans. Karl upprepade samma sekvens, hämtade fordonet ur lådan och ställde den på golvet vid A/A, samtidigt som han uttryckte ”bulans”. Felix (rad 10) uppmärksammade Karls fynd och gav ifrån sig ett ljud som tolkas likt ambulansens sirener ”do-ro-do-roo”. Felix och Karl möter därefter varandra i en interaktion (rad 11) när Karl möter Felix blick när Felix ger ifrån sig ljudet av en ambulans och Karl ler. Här bygger barnen på varandras handlingar sekventiellt och bidrar till att leken utvecklas. Hildén (2014) förklarar att en typ av imitation är ett sätt för yngre barn att visa samhörighet, vilket Karl och Felix visar på när dem i interaktionen imiterar varandras ljud och handlingar.

I rad 12 gör Felix samma sak som Karl gjorde i början, han hämtar en leksak och benämner den, men denna gång riktad mot Karl och inte mot en vuxen som i Karls fall. Felix går till lådan igen, hittar en lastbil och upprepar sekvensen. Felix hämtar fordon och räcker ut armen med fordonet i handen och uttalar ”stor lassbil” (rad 12). Karl interagerar med Felix och härmar ”stor lassbil”. Interaktionen fortlöper, båda barnen är aktiva samspelare när både Karl och Felix fortsätter att hämta fordon och härmar varandra, båda barnen ler när dem härmar varandras ljud (rad 13). Återigen möter de varandras blickar och bekräftar samspelet, intersubjektiviteten, med leenden. Gunnarsdottir och Bateman (2022) lyfter begreppet ”affective encounter” som kan sättas i relation till att leenden visar på att de signalerar vänskap och att Karl och Felix vill fortsätta interagera med varandra.

Sammanfattningsvis, framhåller detta empiriska exempel, att barn imiterar varandra för att skapa gemensam lek med multimodala handlingar som strategi för att ingå i sociala relationer. Detta empiriska exempel framhäver hur barn använder imitation för att initiera interaktion. Felix och Karl använder sig av ”show-scenarion” för att bli delaktiga i lek och ingå i ett socialt sammanhang där, då imitation är ett sätt för yngre barn att visa samhörighet.

6.2 Tema 2: Att använda ickeverbal kommunikation för att starta en lek

I detta andra empiriska temat kommer vi att redovisa hur barn använder ickeverbal kommunikation för att starta en lek. Situationen börjar med att Gustav (1 år, 6 månader) leker i en koja som finns i det stora rummet. Gustav går runt i kojans och drar i gardinen till kojans. Freja (1 år, 11 månader) står lite längre bort och leker med leksaksbilar. Gustav bjuder in Freja till leken genom att använda ickeverbal kommunikation och kroppen.

1	Gustav	(Står i en koja mitt i rummet och leker för sig själv. Går runt i kojans och drar i gardinerna.)
	Freja	(Sitter vid hörnet av rummet och leker med bilar. Leker för sig själv och visar inga tecken på att veta om att Gustav leker med gardinerna en bit bort från henne)
2	Gustav	<i>Aaa</i> (Vänder sig mot Freja och börjar vinka med armen för att få Frejas uppmärksamhet)
3	Freja	(Vänder sig om och tittar mot Gustav. Ställer sig upp och tar Gustavs hand)
4	Gustav	(Släpper handen, går mot kojans och börjar klättra och dra i gardinerna) (Ler mot Freja) <i>aaa</i>
5	Freja	(Ställer sig upp och går mot kojans. Stannar bredvid kojans för att observera Gustavs rörelser)
6	Gustav	<i>Aaa</i> (Pekar på kojans)
7	Freja	(Går mot Gustav och kojans. Sätter sig i kojans och observerar Gustav)
8	Gustav	<i>Hahaha</i>
9	Freja	(Ler mot Gustav, börjar att klättra på utsidan av kojans)
10	Freja Gustav	<i>Hahahah</i> (Gustav börjar också klättra på utsidan av kojans)

I rad 1 ser vi hur Freja och Gustav leker på varsitt håll utan att lägga märke till varandra. Genom att Gustav (se rad 2) använder ljud som “aaa” och vinkar mot Freja fångar han Frejas uppmärksamhet och visar att han vill skapa kontakt. Genom ljudet vänder sig Freja om och börjar observera Gustav (rad 3). Freja tolkar också detta som att Gustav vill ha kontakt genom att hon går och tar Gustavs hand. Även om han sedan släpper handen visar Gustav att de fortfarande har en samhörighet genom att han söker ögonkontakt och ler mot henne (rad 4). Genom att Gustav sedan i rad 4 går mot kojan igen och återigen ger ifrån sig ett ljud fortsätter Freja att vara uppmärksam på vad Gustav gör. Freja ställer sig sedan upp och går mot kojan men börjar inte att leka ännu. Hon fortsätter att observera vad Gustav gör i kojan. I rad 8 ser vi att Gustav återigen ger ifrån sig ett ljud, men nu i form av ett skratt. Det fångar Frejas uppmärksamhet (rad 9) då hon börjar le mot Gustav och börjar klättra på kojans utsida. I rad 10 ser vi avslutningsvis att Freja också börjar att skratta och att Gustav sedan imiterar Freja och börjar att klättra på utsidan.

Även här kan vi se att Freja använder sig av en “iakttagande strategi” genom att hon observerar vad Gustav gör för att skapa sig en uppfattning kring vad leken går ut på (Tellgren, 2004). Genom att Gustav använder både ljud och kroppen fångar han Frejas uppmärksamhet på vad det är han vill. Detta blir en typ av strategi för honom att skapa en gemensam lek tillsammans med Freja. Engdahl (2007) klargör i sin studie att användningen av kroppsspråk signalerar för andra barn vad det är barnet vill leka. Hon poängterar just att yngre barn ofta använder miner och kroppsspråk för att förmedla sitt budskap vilket vi även kan se i transkriptionen. Detta synliggörs genom att Gustav använder ljud och kroppsliga rörelser för att visa för Freja att hon ska komma och leka. Genom att Gustav sedan använder en glad min och skrattar synliggör detta för Freja att han är lycklig och glad i leken. När även Freja ger ifrån sig ett skratt visar det på att även hon är nöjd över tillvaron i leken och att de tillsammans har skapat en relation. Samtidigt ser vi också att Gustav och Freja leker tillsammans utan att leka exakt samma lek, men genom att observera och skratta tillsammans visar det en samhörighet i leken.

Förvisso förklarar Corsaro (1979) att en gynnsam tillträdesstrategi “variant av pågående lek” är ett sätt att få tillträde till leken. I denna situation kan vi se att Freja ändå använder denna typ av strategi eftersom hon först observerar vad Gustav gör och sedan börjar leka parallellt med honom. I detta fall användes inte denna strategi som en tillträdesstrategi eftersom det var Gustav som bjöd in henne, utan det blev snarare en strategi för Freja att skapa sig en uppfattning kring vad Gustav gjorde och vad han ville förmedla till henne. Men som forskaren tidigare har förklarat så är denna typ av strategi ett sätt att inte förstöra den pågående leken vilket kan tolkas ha lyckats i denna situation eftersom Gustav fortsatte att leka även när Freja började klättra vid kojan. Till skillnad från vad Engdahl (2011) klargör att kroppsspråk och ögonkontakt kan leda till nekat deltagande kan vi i denna situation avläsa att Gustav lyckades med sitt försök att fånga Frejas uppmärksamhet och skapa relation. Genom leende signalerar Gustav och Freja vänskap tillsammans och visar att det är nöjda vilket Gunnarsdottir och Bateman (2022) förklarar att leenden är ett sätt att visa vänskap.

Intersubjektiviteten i situationen handlar om att Freja erfarit och har en uppfattning kring vad en vinkning och ljud innebär i situationen eftersom hon därefter agerar. Intersubjektivitetens ramar sätts därefter genom att båda barnen har en delad uppfattning kring hur det ska leka vid kojan och på vilket sätt det ska uppföra sig mot varandra, till exempel att klättra på kojan där det finns plats istället för att putta ner någon annan från kojan. Vid interaktion mellan barnbarn så möter barnen varandras livsvärldar (Johansson, 2011). Livsvärldarna baseras på barnens tidigare erfarenheter och sociala sammanhang. Här tolkar barnen varandra utifrån tidigare erfarenheter för att förstå varandras intentioner, gester och ansiktsuttryck. I denna

transkription kan vi, som vi nämnde tidigare, se att Freja upplevt dessa intentioner tidigare och förstod vad Gustav ville. Men det visar även att Gustav skapat sig en uppfattning kring hur han ska kunna fånga Frejas intresse när hon från början inte såg honom, alltså genom ljud. Hade Gustav inte använt något ljud skulle det kunna vara så att Freja aldrig skulle uppmärksammat hans vinkning. Precis som Løkken (2000) beskriver så är användningen av kroppsliga rörelser ett sätt att fånga uppmärksamhet. I situationen ser vi hur Gustav använder armen för att peka mot kojans men använder samtidigt ljud för att fånga uppmärksamhet. Att barns sociala samspel även är mer känslomässigt engagerad framgår genom att barnen i transkriptionen både skrattar och ler mot varandra.

Sammanfattningsvis, i detta empiriska exempel, klargörs det att yngre barn kan använda ickeverbal kommunikation för att lyckas starta en lek. Det synliggörs hur yngre barn gör när det ska ingå i sociala relationer samt vilka strategier barnen kan välja att använda i leken. Men viktigt att poängtera är att det krävs en förståelse från Freja för att hon ska förstå vad Gustav har för intentioner. Dessutom krävs det att Gustav har en förståelse för hur han ska göra för att fånga uppmärksamheten med både kropp och ljud. I situationen kunde vi avläsa att bara Gustavs vinkning kanske inte hade lett till något eftersom det skulle vara svårt att uppmärksamma. Men genom användningen av ljud kan Gustav fånga uppmärksamheten och sedan synliggöra för Freja med hans kropp vad han vill. Genom att båda barnen använder leenden och ögonkontakt visar de tillsammans en samhörighet.

6.3 Tema 3: Att misslyckas med att skapa samspel: Att fråga om hjälp genom kroppslig beröring

I detta empiriska exempel kommer vi att synliggöra hur Pelle (1 år, 6 månader) försöker att inleda samspel med Julia (1 år, 3 månader) genom att fråga om hjälp med kroppen för att laga sin lastbil. Situationen börjar med att Julia och Pelle sitter på bilmattan och leker med bilar.

1	Pelle Julia	(Pelle och Julia sitter på bilmattan och leker med bilar.)
2	Pelle	(Tar upp en lastbil ur lådan som saknar underrede och försöker trycka dit underredet)
3	Julia	(Leker med bilarna på mattan. Ler)
4	Pelle	(Sträcker fram lastbilen mot Julia, nuddar Julias arm) <i>Fixa</i>
5	Julia	(Visar en arg min. Vänder ryggen mot Pelle och fortsätter leka med bilarna på golvet)
6	Pelle	(Fortsätter att observera Julia, gör en förvånad min) (Lägger ner trasiga lastbilen på mattan och går till lådan för att hämta en ny)

I situationen ser vi exempel på en lek som sker parallellt, där Pelle och Julia sitter på bilmattan och leker med bilar var för sig utan en tydlig kontakt eller samhörighet. När Pelle

går i väg till lådan (se rad 2) för att plocka upp en lastbil är det ingenting som Julia lägger märke till utan hon fortsätter att leka med bilarna (se rad 3). När Pelle först rör på Julias axel och samtidigt verbalt yttrar ”fixa” kan det ses som att han söker kontakt genom att påkalla hennes uppmärksamhet och frågar om hjälp då han inte klarade det själv förut (se rad 4). Genom ett tydligt kroppsspråk från Julia, där hon genom miner visar en arg uppsyn samtidigt som hon vänder ryggen åt honom, synliggörs det att Julia inte är intresserad av att hjälpa Pelle. Denna typ av handling förklarar Gunnarsdottir och Bateman (2022) som en kränkning av personligt territorium. Detta eftersom leenden och blickar blir en typ av godkännande att Pelle skulle få röra Julia, men eftersom Julia inte har gett Pelle godkännande blir det en kränkning mot Julias personliga territorium och en typ av överträdelse från Pelle.

Precis som Kultti (2012) poängterar att verbal kommunikation i form av tal kan användas tillsammans med gester för att framhäva något man vill så använder Pelle i denna transkription både talet och att nudda Julia på armen för att väcka uppmärksamhet. Genom Pelles agerande kan vi möjligen anta att Pelle har en baktanke med sina handlingar och det skapas alltså ett meningsskapande kring hans agerande. Samtidigt kan vi anta att Julia sedan tidigare har erfarit denna typ av nekande eftersom hon vet hur hon ska agera mot Pelle för att visa på ett nekande deltagande. Möjligen kan detta vara ett agerande som även Pelle har erfarit eftersom han slutar att nudda hennes arm och uppfattar hennes respons. Intersubjektiviteten här tycks handla om att båda barnen tolkar varandras handlingar för att därefter agera. Julia uppmärksammar Pelles handling men vill inte vara med utan väljer istället att vända ryggen till vilket kan vara en strategi för nekat deltagande och avslutande kommunikation (se Gunnarsdottir & Bateman, 2022). Løkken (2000) förklarar även att en strategi som att nudda kompiserna är vanligt hos yngre barn för att fånga uppmärksamhet. Intersubjektiva relationer påverkar också leken och hur barnet lyckas i förhandlingen baseras på hur det andra barnet uppfattar situationen (Alvestad, 2010). I detta empiriska exempel kan det tolkas som, likt nämnt innan, att Julia inte förstår vad Pelle menar (att han kanske vill ha hjälp) utan att tolka det som en kroppslig överträdelse. Detta bidrar till att Pelle misslyckas med sitt försök att skapa en gemensam lek tillsammans med Julia.

Sammanfattningsvis, synliggörs det i situationen, vilka strategier yngre barn dels kan använda för att vilja ingå i sociala relationer samtidigt som Julia visar på vilken strategi som yngre barn kan välja att använda för att inte behöva ingå i sociala relationer. I detta fall valde Julia att vända ryggen om för att inte behöva ingå i relation med Pelle. Pelle lyckas fånga Julias uppmärksamhet genom att använda både kroppen och språket men blir ändå nekad av Julia eftersom hon vänder ryggen till honom. Pelle plockar upp en trasig lastbil med ett löst underrede. När han söker hjälp av Julia genom att använda verbal kommunikation och kroppsspråk svarar Julia med att vända sig om och inte hjälpa Pelle.

6.4 Sammanfattning av resultat och analys

Avslutningsvis kan det utläsas att sociala relationer ha ren stor betydelse för leken, både när det gäller att lyckas skapa sociala relationer och att misslyckas. Dels att barn, genom olika strategier får sociala kompetenser i hur de ska göra för att kunna starta en gemensam lek eller hur det ska göra för att få tillträde till en lek (se tema 1 och 2). Likväl som sociala relationer också kan göra att barn misslyckas med sina strategier att få tillträde till leken (se tema 3). Här behöver barnen en förståelse i att avläsa andra barns perspektiv för att veta hur det ska fortsätta med leken.

7 Slutdiskussion

I detta avsnitt kommer vi att besvara vårt syfte genom att diskutera de resultat vi fått genom vår analys samt belysa och jämföra det med tidigare forskning. Vi kommer även att diskutera på vilket sätt denna studie är relevant för blivande förskollärare där vi utgår från våra frågeställningar och besvara dessa utifrån vårt resultat.

7.1 Resultatdiskussion

Vi kommer att utgå från de två frågeställningarna i diskussionen och lyfta på vilket sätt denna studie kan vara relevant för förskollärares yrkesprofession.

7.1.1 Hur gör yngre barn när de ingår i sociala relationer med varandra?

Utifrån våra observationer kan vi se att en genomgående strategi som barnen använder handlar om imitation. I både ”dock-leken” och ”bil-leken” används imitation av andras kroppsliga handlingar vilket förstärks med verbal kommunikation som att exempelvis hålla upp ett fordon och upprepa fordonens namn för att skapa delaktighet i leken. Verbal kommunikation i form av ord tillsammans med imiterande handlingar skapar en delaktighet i leken vilket synliggörs i bland annat bil-leken genom att barnen härmar varandras handlingar och verbal kommunikation. Denna typ av handling som vi ser i resultatet är även något som Engdahl (2007) och Tellgren (2004) fann i sina studier när de studerade yngre respektive äldre barns kommunikation i lek på förskolan. Engdahl (2007) visar hur de yngre barnen, genom att imitera en kamrat, söker tillträde för att få bli delaktiga i leken (se även nedan). Barnen väljer till exempel att imitera rörelser eller handlingar för att på så sätt bli en del av den pågående leken vilket kan jämföras med det Corsaro (1979) fann som en framgångsrik strategi bland äldre barn. Mer specifikt handlar det om att producera en variant av pågående beteenden i en specifik lek för att sedan kunna få tillträde. I bil-leken observerar Felix först Karls kommunikation med ett objekt med de vuxna och dennes lekhandlingar för att sedan skapa samhörighet och inleda ett samspel med honom genom användning av objekt. På liknande sätt, i dock-leken, väljer Sven att imitera Astrid genom att han börjar ta på dockan byxor på samma sätt som hon gjorde och de kan därmed tillsammans skapa en social interaktion. Här använder Sven även verbal kommunikation i form av ”frysa” för att påvisa att hans docka fryser och kan på så sätt utvidga handlingarna och föra leken vidare tillsammans med de andra barnen. På liknande sätt ger Felix ljud ifrån sig i form av sirener för att bygga på Karls verbala uttryck ”bulans” och kan på så sätt bygga vidare på Karls användning av ett specifikt lekobjekt. En likhet mellan dessa två lekar och barnens strategier är att både Sven och Felix väljer att observera vad de andra barnen gör innan det börjar att imitera, detta för att på så sätt skapa sig en uppfattning kring leken som den andra startade (jrf Corsaro, 1979).

Precis som Hildén (2014) redogör för att imitation är ett sätt för yngre barn att visa en samhörighet så synliggörs det i analysen av det tredje exemplet, kojan, där Freja använder imitation för att fortsätta leken och samtidigt visa samhörighet med Pelle. Men till skillnad från ”dock-leken” (avsnitt 6.1.1) och ”bil-leken” (avsnitt 6.1.2) där barn utanför väljer att observera och sedan imitera andra barn för att bli delaktiga i leken så använder Freja i kojleken imitation för att fortsätta leken och visa samhörighet med Pelle på det sättet (Engdahl, 2011). Här använder inte Freja heller någon typ av verbal kommunikation utan använder istället leenden och ögonkontakt för att visa på samhörighet, och visar också hur barn kommunicerar fullt begripligt med varandra utan verbala medel.

Ett annat tema vi har funnit i resultatet, och vilket knyter an till temat imitation ovan, är hur kroppsspråk och gester används av yngre barn för att ingå i sociala relationer. I kojleken väljer Gustav att använda gester, i form av vinkning, för att fånga Frejas uppmärksamhet. I kombination med verbala ljud och miner kan Freja förstå Gustavs intentioner av att han vinkar med armen och ger ifrån sig ljud. Freja responderar på Gustavs handlingar genom att släppa sina bilar för att följa med Gustav vilket visar på att hon förstår hans intentioner. Som exemplen i kojleken och bil-leken på mattan visar det på att barnen använder olika kroppsliga handlingar tillsammans med tal och objekt för att fånga andras uppmärksamhet. Men kroppsliga handlingar kan också avfärdas som i sista exemplet där Pelle väljer att nudda Julia på ryggen för att få uppmärksamhet. Att använda kroppsliga handlingar och positioneringar i form av att vända ryggen är en strategi för nekat deltagande och avslutande kommunikation (Gunnarsdóttir & Bateman, 2022). Samtidigt förklarar Løkken (2000) att nudda kompiserna är vanligt hos yngre barn för att fånga uppmärksamhet, men hur samspelet fortlöper beror således på hur denna handling tolkas. I dessa två exemplen synliggörs sammanfattningsvis att kroppsspråk kan användas på olika sätt i samspelet med andra barn. I dockleken används kroppsspråk för att visa på samhörighet. Medan det i den sista situationen inte skapas någon intersubjektivitet och samhörighet.

Pálmadóttir och Johansson (2015) belyser att en viktig del i den fria leken handlar om att se ur andras perspektiv och den empatiska förmågan. I bil-leken på mattan visar Pelle på empatisk förmåga genom att han accepterar att Julia inte vill hjälpa honom. Men varför Julia väljer att inte hjälpa Pelle är en komplex fråga där det kan finnas många olika svar. Till exempel poängterar Pálmadóttir och Johansson (2015) att val av leksaker kan skapa lektillfällen eller avbryta leken. Det är inte säkert att Julia förstår Pelles verbala språk som "fixa" utan hon kanske tror att det betyder något annat. Det kan även vara så att Julia inte vill bli störd med sina bilar vilket gör att hon väljer att vända ryggen till. Men hur som helst visar situationen på att barns kroppsspråk och rörelser tydligt kan visa om det finns en tillhörighet och ömsesidighet i leken. Genom att Julia vänder ryggen till mot Pelle avläser han att Julia inte vill bli en del av tillhörigheten i leken.

Således har vi även kunnat urskilja hur barn använder observation som strategi för att initiera interaktion i skapandet av samspel och lek vilket även inkluderar att knyta an till hur objekt specifikt har använts. I "dock-leken" kan vi urskilja hur Olle observerar Astrid och Sven i deras interaktion kring dockorna. Dockorna kläs på och matas. Olle observerar deras samspel och till följd av observation interagerar Olle i en form av imiterande strategi för att ansluta sig till leken med dockorna. Likaså kan vi urskilja likheten i "koj-leken" hur Freja använder sig av observation genom att hon observerar vad Gustav gör för att skapa sig en uppfattning kring vad leken går ut på för att ingå i leken.

Som vi har nämnt tidigare använder barn en rad olika strategier. Många av strategierna som olika forskare beskriver i tidigare forskning utgår från Corsaros 15 strategier (Corsaro, 1979). Den mest gynnsamma strategin som Corsaro (1979) benämner handlar om "variant av pågående lek" vilket vi i resultatet av vår studie ser är en strategi som fungerar vid flertal tillfällen. Till exempel fungerar det i "koj-leken" när Gustav leker i kojan använder Freja "iakttagande strategi" (se även Felix i bil-leken) för att skapa sig en uppfattning av vad Gustav gör och sedan skapar en liknande lek som Gustav får hon tillträde till leken. Här används olika strategier i kombination med varandra för att skapa en delaktighet. Likväl förklarar Engdahl (2007) att en strategi som imitation är ett sätt att skapa delaktighet i leken. Som vi tidigare har nämnt är även imitation en tillträdes strategi för att kunna bli delaktig i leken (Tellgren, 2004).

7.1.2 Vilka kommunikativa resurser använder barn i dessa situationer?

Vi har kunnat urskilja att objekt används som en kommunikativ resurs mellan barn för att initiera interaktion. Genom att detaljstudera interaktion kan man få en förståelse för hur barn använder objekt i handlingar tillsammans med tal och kroppen för att skapa och ingå i ett samspel med andra barn. På så sätt visas hur dessa objekt blir betydelsefulla för hur interaktion skapas och hur samspelet kan fortlöpa. Det vår analys visat knyter an till det interaktionsforskarna Kidwell och Zimmerman (2007) benämner som "show-scenario", vilket innefattar att barn visar upp objekt för andra och kan skapa ett gemensamt uppmärksamhetsfokus och som bygger upp socialt samspel genom att det skapas förutsättningar, en förväntad specifik respons. Karl och Felix i "bil-leken" använder till exempel olika fordon för att initiera interaktion först med en vuxen och som sedan leder vidare till en gemensam lek med dessa bilar, genom att handlingar skapas i en kedja. I multimodala handlingar kombineras objekt, tillsammans med kroppsliga rörelser med verbalt uttryck, vilket formar betydelsen av objekt i relation till platsen barnen är på och hur leken och samspelet kan fortlöpa (Gunnarsdottir & Bateman, 2022). Likväl kan vi urskilja samma fenomen i "dock-leken" av hur barnen använder objekt för att interagera i leken, där de imiterar varandras handlingar med objekten för att sedan utvidga leken, genom att objektet (dockan) matas, behöver kläder och kan låta när den får mat. Det innebär att objekt som bilar och dockor som redan kan ses vara "laddade" med förståelse för användning, som grundas i barnens tidigare kunskap, fungerar som kulturella redskap eller artefakter och som används för att skapa och visa en förståelse för omvärlden (Säljö, 2015).

7.2 Studiens resultat i relation till förskollärares yrkesprofession och uppdrag

Att förankra det praktiska värdet med teori innebär att människan inte bara utgår från sina tidigare erfarenheter utan baserar sitt agerande på teori (Pramling, 2020). På så sätt ger vetenskapen systematik vilket ger möjligheten att kunna se hur praktiken och teorin hänger ihop. En förskollärare kan välja att agera på ett visst sätt genom att använda både teori och erfarenhet för att på så sätt kunna gynna barnens utveckling på bästa sätt. Att använda vetenskapliga studier kan även utveckla förståelse kring ett ämne. Eriksson-Barajas m.fl. (2013) förklarar att studier av utbildningsvetenskaplig forskning utgår från en frågeställning som ska besvaras. Dessa typer av studier leder till att ny kunskap, eller utveckling av kunskap, kan synliggöras. Olika perspektiv av ämnet kan synliggöras och på så sätt skapa en större förståelse kring ämnet.

Sammanfattningsvis synliggörs det i vår studie att yngre barn ingår och skapar sociala relationer i leken hela tiden på olika sätt. Det handlar både om ickeverbal och verbal kommunikation, vilka kan ses ihop vävda i multimodala handlingar, för att finna strategier för att få tillträde till leken. Vi vill med utgångspunkt i våra resultat diskutera med hur vi vuxna kan stötta barn i samspelet, med ett exempel från den sista situationen vi analyserat, där vikten av intersubjektivitet och där (bristen) på förståelse för intentionen bakom en handling blev tydlig. Det krävs således en intersubjektivitet i leken för att barnen ska förstå varandras utveckling, genom att ett mer kompetent barn visar olika strategier där det mindre erfarna barnet kan få stöttning i vad handlingarna betyder. För att klargöra det som ovan nämns, används det empiriska exemplet när Pelle nuddar Julia på armen och säger "fixa". I detta exempel är det inte säkert att Julia hört ordet "fixa" innan och därför inte förstår vad Pelle menar. Genom att Pelle även visar den trasiga lastbilen kan Julia skapas sig en uppfattning

kring ordets betydelse. I det fallet valde Julia att inte hjälpa Pelle, men hon fick ändå uppleva innebörden av ordet och hur Pelle valde att göra för att initiera interaktion. Pelle kan då anses vara ett mer erfaret barn som stöttar det barnet som inte har samma erfarenhet och därmed kan Julia nå sin proximala utvecklingszon (Säljö, 2015).

I Ipfo18 (2018) framhävs att förskolan ska vara en social arena där barn får möjlighet att bygga sociala relationer och ingå i en gemenskap med andra. Förskolan ska ge en likvärdig utbildning för alla likväl som verksamheten ska sträva efter att se varje barns behov. Som förskollärare är det därför viktigt att ge barnen rätt förutsättningar för de ska kunna utveckla sociala kompetenser och få den stöttning som varje barn behöver. Avslutningsvis kan vi således i studiens resultat och tidigare forskning utläsa att yngre barn har en stor kompetens och mängd färdigheter som ibland kanske går oss vuxna förbi. Barnen finner olika strategier i olika sammanhang för att skapa tillträde och delaktighet i leken. Barnen är kompetenta och har en förmåga att finna passande strategier för varje enskild strategi. Precis som det beskrivs i tidigare forskning kring strategier är detta något vi kan utläsa i våra resultat. Yngre barn använder en rad olika strategier för att skapa en tillhörighet och kontakt med andra, något som vi förskollärare bör ha kunskap om.

7.3 Metoddiskussion

Som startpunkt var det av vikt för oss att studera yngre förskolebarn för att urskilja hur sociala samspel uppkommer och ger form åt den sociala praktiken. Tellgren (2004) framhåller synvinkeln ur ett sociokulturellt perspektiv är det av vikt att studera även det sammanhanget som uppstår i sociala situationer. Därmed valde vi att redogöra för längre transkriberade sekvenser av utvalda situationer där interaktioner uppkommer, sker och verkar, där vi har analyserat och tolkat dessa utifrån ett sociokulturellt, men också ur ett interaktionistiskt perspektiv för att beskriva barns interaktionen.

I användningen av videoinspelningar under fältarbetet har detta möjliggjort för upptäckten av olika synvinklar och vi har kunnat bearbeta materialet flera gånger. Genom att vi kan återkomma till våra inspelade sekvenser för analys har vi kunnat urskilja viktiga aspekter, till förståelsen för barns interaktion, verbal och icke-verbal. Val av litteratur samt val av teoretiska utgångspunkter grundas ur det empiriska materialet och vilka frågor som vi stött på under arbetets gång. I skapandet av data har vi således använt oss av videoupptagning, där vi har kunnat i vårt urval bearbeta och behandla de situationer som kom att bli relevanta för studien syfte (Tellgren, 2004). Bearbetningen av urval av situationer har bedrivits genom att transkribera i interaktionsanalys. Denna metod har varit hjälpsam i och med att vi har kunnat bilda oss ett underlag, förståelse och analysera barns interaktion sinsemellan. Aspekter av att barnen påverkades av ipaden under inspelning kan vara en felkälla i vårt arbete. För att undvika denna typ av felkälla skulle vi kunnat dölja ipaden på ett effektivare sätt för att minska risken för att barnen påverkades av inspelningsverktyget.

7.4 Förslag på vidare forskning

Med utgångspunkt från studiens resultat skulle förslag på fortsatt forskning kunna vara att studera på vilket sätt pedagoger väljer att stötta och respondera på barnens sätt att skapa relationer med andra, för att allmänt kunna bidra till deras utveckling och lärande. Genom videoobservationer av hur pedagoger väljer att arbeta med barn sociala samspel skulle det kunna synliggöra vilka strategier och pedagogiska ställningstaganden kan ha för påverkan på yngre barns utveckling av sociala kompetens. På samma sätt skulle man kunna fokusera på barn som har svårigheter att inleda och skapa kontakt med andra och på så sätt skulle man

kunna få inblick i hur man kan stötta barn som har en avsaknad i sin sociala kompetens samt vilka strategier som kan anses vara extra viktiga för yngre barn.

I ”bil-leken” såg vi exempelvis hur vårt deltagande i leken resulterade i att barnen senare på ett sätt, upprepande våra responser, för att sedan bygga lek och skapa en samhörighet tillsammans. I Ipfö18 (2018) framgår det att varje barn ska få förutsättningar för att utveckla förmågan att fungera i grupp samt att hantera konflikter. Därmed är det viktigt att vi som pedagoger ger barnen denna möjlighet till utveckling av social kompetens. Det finns också generellt mindre forskning av yngre barns kamratkulturer och samspel på förskolan. Exempelvis skulle man kunna studera situationer där barn använder lite eller ingen verbal kommunikation alls, och på vilket sätt de bygger samspel med sina kamrater i dessa situationer. Det knyter an till en annan typ av vidare forskning som skulle kunna handla om hur objekt kan vara centrala i barns samspel. I vår studie framgår det hur objekt kan användas för att skapa samspel och interaktioner. En vidare forskning på det skulle kunna handla om hur digitala hjälpmedel kan användas som resurs för att skapa interaktioner hos yngre barn.

8 Referenslista

- Alvestad, T. (2010). *Barnehagens relasjonelle verden: - små barn som kompetente aktører i produktive forhandlinger* (Göteborgsstudier i utbildningsvetenskap, 294) [Diss]. Göteborgs universitet.
- Björk-Willén, P. (2007). Participation in multilingual preschool play: Shadowing and crossing as interactional resources. *Journal of Pragmatics*, 39(12), s.2133-2158. <https://doi.org.ezproxy.ub.gu.se/10.1016/j.pragma.2007.05.010>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Upplaga 2.). Liber.
- Corsaro, W-A. (1979). *We're friends, right?: Children's use of access rituals in a nursery school*. *Language in society* 8(2-3), s. 315-336. <https://doi.org/10.1017/S0047404500007570>
- Danby, S., Thompson, C., Theobald, M., & Thorpe, K. (2012). Children's strategies for making friends when starting school. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(2), s. 63-71. <https://doi.org/10.1177/183693911203700210>
- Engdahl, I. (2007). *Med barnens röst: Ettåringar "berättar" om sin förskola* (Individ, omvärld och lärande/forskning, 40) [Licentiatavhandling, Lärarhögskolan i Stockholm] [Microsoft Word - Rapport nr 40 Engdahll.doc \(su.se\)](#)
- Engdahl, I. (2011). Toddler interaction during play in the Swedish preschool. *Early Child Development and Care*, 181(10), s. 1421–1439. <https://doi.org/10.1080/03004430.2010.533269>
- Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska Litteraturstudier I Utbildningsvetenskap: Vägledning Vid Examensarbeten Och Vetenskapliga Artiklar* (Första Upplagan). Natur och Kultur.
- Eidevald, C. (2015). Videoobservationer. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s.139-152). Liber.
- Evaldsson, A-C. (2020). Videoetnografi och interaktionsanalys: att studera barns samspel i förskolan. I Åkerblom, A., Hellman, A., & Pramling, N. (Red.), *Metodologi för studier i, om och med förskolan* (s.167-181). Gleerups.
- Gunnarsdottir B., & Bateman, A. (2022). Initiating interactions in the toddler peer group Embodied conversation starters. *Research on Children and Socialisation Interaction*, 5(29), s. 6-29. <https://doi.org/10.1558/rcsi.22739>
- Hildén, E. (2014). *Kommunikation mellan de yngsta förskolebarnen i fri lek: Meningsskapande genom den levda kroppen*. (Karlstad University Studies, 2014:55) [Licentiatuppsats, Karlstads Universitet.]
- Johansson, E. (2011). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. (2 rev. uppl.) Skolverket.

- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2007): "Att lära är nästan som att leka": *Lek och lärande i förskola och skola*. Liber.
- Jonsdottir, F. (2007). *Barns kamratrelationer i förskolan: samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap*. (Malmö Studies in Education Sciences: Doctoral Dissertation Series, 35) [Doktorsavhandling, Malmö Högskola].
- Kidwell, M., & Zimmerman, D. (2007). Joint attention as action. *Journal of Pragmatics*, 39(3) s. 592-611. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.07.012>
- Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan villkor för deltagande och lärande*. (Göteborgsstudier i utbildningsvetenskap, 321) [Doktorsavhandling, Göteborgs Universitet].
- Kultti, A., & Pramling, N. (2015). Bring Your Own Toy: Socialisation of Two-Year Olds Through Tool-Mediated Activities in an Australian Early Childhood Education Context. *Early childhood education journal*, 43(5), s. 367-376. <http://dx.doi.org/10.1007/s10643-014-0662-5>
- Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s.117-138). Liber.
- Løkken (2000). Tracing the Social Style of Toddler Peers. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 44(2), s.163-176. <https://doi.org/10.1080/713696668>
- Läroplan för förskolan: *Lpfö18*. (2018). Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=4001>
- Pálmadóttir, H., & Johansson, E. M. (2015). Young children`s communication and expression of values during play sessions in preschool. *Early Years*, 35(3), s. 289-302. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/09575146.2015.1048429>
- Pramling, N. (2020). Vad utmärker vetenskaplig kunskap? I Åkerblom, A., Hellman, A. & Pramling, N. (red). *Metodologi för studier i, om och med förskolan* (s.15-36). Gleerups.
- SFS 2010:800. *Skollag*. [Skollag \(2010:800\) Svensk författningssamling 2010:2010:800 t.o.m. SFS 2022:1319 - Riksdagen](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lag/dokument-lag-sfs/2010-800-skollag)
- Svensson, P. & Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. *Handbok i kvalitativa metoder* (s.24-39). Liber.
- Säljö, R. (2015). *Lärande, En introduktion till perspektiv och metaforer*. Gleerups.
- Tellgren, B. (2004). *Förskolan som mötesplats: barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal*. (Licentiatavhandlingar vid Pedagogiska institutionen, 2) [Licentiatavhandling, Malmö Högskola].
- Tholander, M., & Cekaite, A. (2015). Konversationsanalys. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder* (s.194-216). Liber.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet. Vetenskapsrådet, <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2002-01-08-forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhällsvetenskaplig-forskning.html>

Vygotsky, L. (1966). Play and Its Role in the Mental Development of the Child. *International Research in Early Childhood Education*, 7(2), s. 62–76. <https://doi.org/10.2753/RPO1061-040505036>

Wallerstedt, C. (2020). Ett sociokulturellt perspektiv. I Åkerblom, A., Hellman, A., & Pramling, N. (Red.), *Metodologi för studier i, om och med förskolan* (s.41-55). Gleerups.

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1- Informationsbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande
Självständigt arbete (examensarbete) för förskollärare

Till vårdnadshavare

Hej!

Vi heter Amanda och Anneli och är studenter vid Göteborgs universitet. Vi utbildar oss till förskollärare och som en del av utbildningen genomför vi ett examensarbete. Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i observationer i samband med vår datainsamling.

Information om studien

Studiens syfte är att undersöka hur barn gör när de skapar och ingår i sociala relationer i leksituationer och vilken betydelse samspelet har för barnens lek. Att få kunskap om hur barn skapar relationer är viktigt för oss som blivande förskollärare.

Förfrågan om deltagande

Efter att du tagit del av informationen så tillfrågas du om du godkänner att ditt barn deltar i studien. Medverkan i studien innebär att barnet deltar i videoobservationer av lek- och samspelssituationer i vardagen (ca 30 minuter vid 3 olika tillfällen). Syftet är att det inte ska påverka barnens lek eller verksamheten i stort, utan observationer sker av situationer som sker varje dag.

Konfidentialitet

Alla uppgifter om ditt barn behandlas konfidentiellt. Det innebär att de förskolor, barn, eller pedagoger som finns med i undersökningen inte kommer nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskiljas i undersökningen. Vilken stad eller stadsdel undersökningen genomförs i skrivs inte heller fram i uppsatsen.

Hantering av data och personuppgifter

Efter avslutat examensarbete raderas all data och insamlade personuppgifter. Inspelning av rörlig bild sker med förskolans iPad eller liknande verktyg, och lämnar inte förskolans lokaler.

Frivillighet

Deltagande i studien är frivilligt och bygger på att barnets vårdnadshavare ger sitt skriftliga samtycke. Alla deltagare har också rätt att avbryta sin medverkan i studien när som de önskar utan att ange särskilda skäl för det. För att avbryta sin medverkan kontaktas studenterna, se kontaktuppgifter nedan. Väljer du att inte låta ditt barn delta i studien, eller att avbryta medverkan, så kommer detta inte få några konsekvenser och inte påverka eller inkräkta på ditt barns sedvanliga tillvaro på förskolan.

9.2 Bilaga 2-Samtyckesblankett

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att mitt barn deltar i studien

Datum

Barnets namn.....

Vårdnadshavares underskrift/er

.....

.....

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående mailadresser:

Med vänliga hälsningar

Anneli Andersson

E-mail: guspanlpan@student.gu.se

Amanda Järvinen

E-mail: gusjarvam@student.gu.se

Handledare är:

Magnus Karlsson

E-mail: magnus.karlsson@gu.se

Kursansvarig är:

Andreas Jacobsson

E-mail: andreas.jacobsson@gu.se